

***ČASNICI POLJSKE
RATNE MORNARICE***

***APSOLVENTI
CARSKO-KRALJEVSKE
VOJNE POMORSKE AKADEMIJE
U RIJECI***

kapetan bojnog broda
dr SŁAWOMIR KUDELA

kapetan bojnog broda u pričuvi
mgr WALTER PATER

*ČASNICI POLJSKE
RATNE MORNARICE*

*APSOLVENTI
CARSKO-KRALJEVSKE
VOJNE POMORSKE AKADEMIJE
U RIJECI*

OFICYNA WYDAWNICZA

FINNA

Gdańsk 2010.

Tłumaczenie / S poljskoga prevela:

mr. sc. Magdalena Najbar-Agičić

Redakcija merytoryczna / Stručna redakтура:

prof. dr. Damir Agičić

Projekt okładki oraz skład / Dizajn omota, računalni slog:

Piotr M. Rogalski [Rogalski@poczta.fm]

Źródła ilustracji / Izvor ilustracija:

Zbiór fotografii Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni / Fotografiska zbirka

Muzeja Ratne mornarice u Gdyni

Károly Csonkaréti, *Marynarka Wojenna Austro-Węgier w I wojnie światowej 1914-1918*, Kraków 2004.

Internet

Wszelkie prawa zastrzeżone / Sva prava pridržana / All rights reserved

Copyright © 2010 by FINNA

ISBN 978-83-89929-02-0

Wydanie I w języku chorwackim / Prvo izdanje na hrvatskom jeziku

Gdańsk 2010.

Oficyna Wydawnicza **FINNA**

80-768 Gdańsk, ul. Dziewanowskiego 5/6, Polska

tel.: +48 58 742 09 12

e-mail: finna@finna.com.pl

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
UVOD	9
AUSTRO-UGARSKA RATNA MORNARICA	13
VOJNA POMORSKA AKADEMIJA	19
POLJACI U AUSTRO-UGARSKOJ RATNOJ MORNARICI	23
POLJSKI ČASNICI APSOLVENTI VOJNE POMORSKE AKADEMIJE U RIJECI	39
Viceadmiral Napoleon Louis Edler von Wawel	39
Komodor Bogumił Nowotny	41
Komodor Karol Trzasko-Durski	47
Komodor Ludwik Ziembicki	49
Kapetan bojnog broda Franciszek Dyrna	50
Kapetan bojnog broda Fryderyk Dyrna	51
Kapetan bojnog broda Włodzimierz Kodrębski	51
Kapetan bojnog broda Hugon Pistel	53
Kapetan bojnog broda Artur Reyman	54
ZA KRAJ	57
BIBLIOGRAFIJA	58
Prilog 1. AUSTRO-UGARSKI ČASNICI U POLJSKOJ RATNOJ MORNARICI U RAZDOBLJU 1918-1947	60
U mornaričkom zboru	60
U mornaričkom zboru tehničkih časnika	61
U riječno-obalnom zboru	61
U zboru časničkih službi	62

U zboru časnika poljske vojske koji služe u ratnoj mornarici	62
Prilog 2. APSOLVENTI AUSTRO-UGARSKIH MORNARIČKIH UČILIŠTA KOJI SU SLUŽILI U POLJSKOJ RATNOJ MORNARICI	63
Vojna pomorska akademija u Rijeci	63
Škola za pomorske aspirante u Puli	64
Učilište nije određeno	64
POPIS ILUSTRACIJA	65
TRADICIJE RATNE MORNARICE POLJSKE REPUBLIKE	67

Predgovor

Dragi čitatelji!

Kao veleposlanik Republike Poljske u Hrvatskoj sa zanimanjem sam primio informaciju o vezama osnivača Ratne mornarice Druge Poljske Republike s Rijekom i Pulom, dva grada koji su danas značajna središta hrvatskoga pomorskoga gospodarstva, a do Prvoga svjetskoga rata su u okviru Austro-Ugarske bili najvažnija središta austro-ugarske ratne mornarice u čijim su se redovima školovali i služili brojni Poljaci i Hrvati, kao i mnogo pripadnika drugih narodnosti Monarhije.

Uvjeren sam da danas, kad stotine tisuća Poljaka svake godine posjećuju hrvatsku obalu, među ostalim i Istru i Kvarner, vrijedi podsjetiti na te veze Rijeke i Pule s Poljacima i na njihovu dugogodišnju nazočnost na Jadranu. Zasigurno će se mnogi poljski turisti sa zanimanjem upoznati s poviješću i posjetiti mjesta s njom povezana.

Te se veze ne odnose samo na poljsku prisutnost u austro-ugarskoj ratnoj mornarici. U Opatiji, mondenom morskom lječilištu, boravili su istaknuti Poljaci: Józef Piłsudski, Henryk Sienkiewicz, Ignacy Mościcki. Stanisław Witkiewicz umro je u obližnjem Lovranu, gdje ga je nekoliko puta posjetio sin Stanisław Ignacy.

Poljski tragovi u Opatiji obilježeni su spomen-pločom u čast maršala Józefa Piłsudskog, a isto tako i spomenikom Henryku Sienkiewiczu. No, značenje Rijeke i Pule za školovanje pomorskih kadrova Druge Republike ostalo je nepoznato.

Stoga je Veleposlanstvo Republike Poljske u Hrvatskoj poduzelo inicijativu da se to obilježi spomen-pločom u Rijeci, kao i da se izda ova knjižica koja će – koliko je moguće – na najpotpuniji način ispričati priču o Poljacima u riječkoj školi.

Srdačno zahvaljujem zapovjedništvu Ratne mornarice Republike Poljske, a osobito autorima knjige, kapetanu bojnoga broda Sławomiru Kudeli i kapetanu bojnoga broda Walteru Pateru, na financij-

skoj potpori i meritornoj podršci našoj inicijativi, a prije svega na velikom trudu, stručnosti i požrtvornosti s kojom su obradili temu. Rezultat toga jest upravo ova publikacija.

Zahvaljujem i gradskim vlastima Rijeke na razumijevanju i podršci pri traženju mjesta za spomen-ploču.

Osobito zahvaljujem gospodinu Piotru Semki, uredniku poljskih novina Rzeczpospolita, koji je za vrijeme boravka na Poljskim danima u Opatiji svratio moju pozornost na povezanost poljske Ratne mornarice s Rijekom i Pulom.

Wiesław Tarka
Veleposlanik Republike Poljske
u Republici Hrvatskoj

UVOD

Analiza relativno bogate literature, koja tijekom više od devedeset proteklih godina povijesti Poljske ratne mornarice opisuje ratne napore poljskog naroda na moru, pokazuje da su iz nje izostavljeni brojni aspekti i pitanja koja prate djelatnost Ratne mornarice. Mnogi problemi još uvijek nisu zastupljeni, a mnoge su teme daleko od toga da budu iscrpno obrađene te još čekaju nadopunu ili čak potpunu obradu. U problematiku koja zaslužuje obradu nesumnjivo ulazi slabo poznata i u publikacijama rijetko spominjana tema službe poljskih mornaričkih časnika u ratnoj mornarici Austro-Ugarske Monarhije, kao i tema Poljaka koji su završili carsko-kraljevska vojna i mornarička učilišta.

Ova je publikacija pokušaj da se ta tema prezentira kao svojevrsna polazna točka za daljnja produbljena istraživanja te iznimno zanimljive problematike. Naime, u knjizi se pokazuje da su u povijesti austro-ugarske ratne mornarice časnici poljskog podrijetla ispisali primjetnu i važnu stranicu, koja je povezana s njihovom kasnijom službom i sudbinom u Ratnoj mornarici Druge Poljske Republike.

Tema je rada, dakle, relativno mala, ali uistinu značajna grupa časnika poljske Ratne mornarice iz međuratnog razdoblja i vremena Drugoga svjetskog rata, onih časnika koji su svoju službu započeli prije Prvoga svjetskog rata u austro-ugarskoj ratnoj mornarici, a nakon raspada Austro-Ugarske 1918. godine nastavili je u poljskim mornaričkim snagama. Osnovni je cilj publikacije ukazati na poljske časnike pitomce Vojne pomorske akademije¹ u Rijeci i ulogu koju su odigrali u poljskoj Ratnoj mornarici u međuratnom razdoblju i za vrijeme Drugoga svjetskog rata.

¹ *Marine Akademie*. U razdoblju prije Drugoga svjetskog rata, a ponekad i kasnije, taj je naziv na poljski jezik preveden kao Pomorska akademija (*Akademia Morska*). Sada se koristi naziv Mornarička akademija (*Akademia Marynarki*). Sami absolventi koristili su različite nazive tog austro-ugarskog mornaričkog učilišta. U prijevodu se koristi uobičajeni hrvatski naziv: Vojna pomorska akademija.

Korišteni su dostupni povijesni izvori i dosta oskudna literatura koja govori o toj temi. Posebno korisnima pokazali su se popisi časnika po činovima koje je vodstvo Ratne mornarice objavljivalo u međuratnom razdoblju, a čije je prvo izdanje obuhvaćalo i popis učilišta što su ih časnici završili. Ipak, budući da se nisu svi časnici iz ove skupine našli na tim popisima, valjalo je pregledati i osobne dosjee – evidencijske kartice časnika koji se nalaze u fondu Središnjeg vojnog arhiva (*Centralne Archiwum Wojskowe*) u Rembertowu, te evidencijski popisi iz fonda Arhiva Poljskog instituta (*Archiwum Instytutu Polskiego*) i Muzeja generala Sikorskog u Londonu. Korišteni su i drugi objavljeni izvorni materijali, uključujući uspomene komodora Bogumiła Nowotnog, jednog od najistaknutijih časnika iz ove grupe, te faksimili osobnih dokumenata objavljeni u biografiji drugoga časnika – kapetana duge plovidbe Antonija Halk-Ledóchowskog. Za širi prikaz teme korisnom se pokazala knjiga mađarskog vojnog povjesničara i pisca Károlyja Csonkarétija o austro-ugarskoj ratnoj mornarici za vrijeme Prvoga svjetskog rata, a osobito dodatak profesora Paweła Wieczorkiewicza o Poljacima koji su služili najprije u austro-ugarskoj, a kasnije u poljskoj ratnoj mornarici. Djelomično je korišten i rad profesora Jana Rydela o generalima i admiralima poljske nacionalnosti koji su u razdoblju od 1868. do 1918. godine služili u oružanim snagama Austro-Ugarske, te biografski leksikon poljskih admirala iz pera jednog od autora ovoga rada. Za obradu teme značajni su bili i abecedariji i biografije časnika koji se nalaze u prvom dijelu II. sveska knjige *Kadry morskie Rzeczypospolitej (Pomorski kadrovi Poljske Republike)* koju je uredio profesor Jan Kazimierz Sawicki. Iz njih proizlazi osnovna informacija o tome koji su se časnici austro-ugarske mornarice i kopnenih snaga našli u Poljskoj ratnoj mornarici. Valja također upozoriti na poseban značaj što ga je za ovaj rad imao članak o austro-ugarskoj ratnoj mornarici koji je još prije Drugoga svjetskog rata u listu *Przegląd Morski (Pomorski pregled)* objavio komodor Czesław Petelenz, jedan od časnika iz skupine o kojoj je ovdje riječ.

Istočna jadranska obala, područje gdje su bile stacionirane i djelovale postrojbe i brodovlje austro-ugarske ratne mornarice te mjesto

boravka i rada poljskih časnika, dočasnika i mornara/vojnika koji su u njoj služili, u ono vrijeme u sastavu Austro-Ugarske Monarhije, većim dijelom danas pripada Republici Hrvatskoj.

Hrvatska ima vrlo razvedenu obalu, skoro 600 kilometara duljine po ravnoj liniji, a ukupno oko 2000 km ako pridodamo sve uvale i poluotoke te čak dva puta toliko ako uključimo i 1185 otoka i otočića, od kojih je 66 naseljenih.

Budući da se austro-ugarska mornarička vojna akademija nalazila u Rijeci, evo i nekoliko riječi o tom gradu. Rijeka (tal. Fiume) je grad u Kvarnerskom zaljevu. Danas ima oko 170 tisuća stanovnika i treći je po veličini grad u Hrvatskoj. Važno je industrijsko središte i najveća hrvatska trgovačka, ribarska i tranzitna luka. U njoj su smještene brodogradilišta, strojograđevna i kemijska industrija, proizvodnja papira i građevinskog materijala te tekstilne i prehrambene tvornice. Tu se nalazi i poznata rafinerija nafte. Rijeka je i znanstveno i kulturno središte tog dijela Hrvatske.

Godine 1723. Rijeka je proglašena “slobodnom lukom”, a snažan gospodarski rast nastupio je u 19. stoljeću, osobito u posljednjoj četvrtini kada je postala zasebna upravna jedinica u sastavu zemalja Krune Sv. Stjepana – ugarskog dijela Dvojne monarhije. Nakon Prvoga svjetskog rata državna pripadnost Rijeke postala je predmetom sukoba između Italije i novonastaloga Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Dana 12. rujna 1919. godine poznati pjesnik Gabriele d’Annunzio na čelu jedinica dragovoljaca zauzeo je grad, što je uzrokovalo povlačenje francusko-britansko-američkih jedinica. D’Annunzio se u gradu zadržao do 30. prosinca 1920. godine želeći Italiji pripojiti i Dalmaciju.

Iako je 1920. godine između Italije i Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca sklopljen sporazum po kojem je stvoren Slobodni Grad Fiume/Rijeka, ipak je 1924. došlo do podjele njegova teritorija: veći je dio riječkog područja, kao i sam grad, pripojen Kraljevini Italiji. Potkraj Drugoga svjetskog rata pripao je Hrvatskoj, odnosno Jugoslaviji u čijem je sastavu Hrvatska bila sve do raspada države 1991. godine.

Drugo veliko središte austro-ugarske mornarice bila je Pula (tal. Pola). Smještena je na sedam brežuljaka u južnom dijelu Istre, a nalazi se u dubokom zaljevu zatvorenom malim otočićima. Godine 43. Pula je postala rimska kolonija te važno upravno i trgovačko središte. U to vrijeme grad je doživio uzlet i razdoblje prosperiteta. Godine 425. Pula je postala sjedište biskupije. Kada je propalo Zapadno Rimsko Carstvo, Pula se našla pod utjecajem Bizanta. Godine 1145., slično kao i drugi gradovi Istarskog poluotoka, prisiljena je na prisegu Veneciji, no već 1150. godine grad se pobunio. Godine 1334. Republika Venecija je ponovo zauzela grad. Zbog brojnih epidemija u ranom novom vijeku broj stanovnika Pule pao je na samo 300, a potom je grad ponovo naseljavan izbjeglicama iz Bosne i Dalmacije koji su se sklanjali pred provalom Turaka. Grad je doživio oporavak i ponovni napredak u 19. stoljeću kada je bio u sastavu Habsburške monarhije, odnosno Austro-Ugarske. Izgrađene su fortifikacije i brodogradilište, a bogatiji su počeli dolaziti radi rekreacije. Nakon Prvoga svjetskog rata Pulu su, zajedno s cijelom Istrom, zauzeli Talijani. Na završetku Drugoga svjetskog rata pripala je Hrvatskoj, odnosno Jugoslaviji. Potkraj 19. stoljeća u Puli je živjelo četrdeset tisuća stanovnika, 1910. godine – šezdeset tisuća, a 2001. godine pedeset i devet tisuća.

AUSTRO-UGARSKA RATNA MORNARICA

Godine 1913. zapovjedništvo ratne mornarice Austro-Ugarske Monarhije nalazilo se u Puli. Mornarički odjel Ministarstva rata, koji je vodio zamjenik zapovjednika mornarice, imao je sjedište u Beču. U Puli su bile smještene ostale mornaričke ustanove, među njima Arsenal, Pomorsko-tehnički odbor, Građevinski i opskrbeni zavod. Sjedište su u Puli imale i druge važne ustanove, poput Hidrografskog ureda, Astronomskog i meteorološkog opservatorija, Muzeja, Knjižnice, Suda i Župnog ureda.

U to je vrijeme jadranska obala Austro-Ugarske, koja je imala 2113 kilometara duljine ne računajući otoke (zajedno s njima ukupno 4023 kilometra), bila podijeljena na četiri sektora pod upravom zapovjedništava pomorskih okruga: sa sjedištem u Trstu – od talijanske granice do rta Salvore, te u Šibeniku – za dalmatinsku obalu, izuzev područja Boke kotorske kojom je upravljalo Zapovjedništvo obrambenog okruga sa sjedištem u Herceg-Novom. Obala Istre i područje Rijeke bili su podređeni izravno Lučkom zapovjedništvu u Puli, koje je vršilo i vrhovnu vojno-teritorijalnu vlast za cijelu obalu Monarhije. U nadležnosti uprave ratne mornarice nalazila su se i tri popumbena okruga: Trst, Rijeka i Šibenik.

Osim baze u Puli, status ratne luke imao je i Kotor. Kao baza ratne mornarice značajnu je ulogu igrao i Šibenik.

Nacionalno pitanje Austro-Ugarske i njezinih oružanih snaga bilo je iznimno složeno. Godine 1910., kada je broj stanovnika zemlje iznosio 51,390.000, Nijemci su činili 23,3%, Mađari 19,5%, a primjerice Poljaci – 9,6%. Iste je godine osnovno brojčano stanje pripadnika oružanih snaga iznosilo 1,524.609 vojnika i mornara. U tom su broju Nijemci činili 25,1%, Mađari 22,8%, a Poljaci 7,7%. Valja naglasiti da je 1894. godine skupina Poljaka časnika brojila 3117 osoba i činila 4,3% časničkog kadra. U tom su trenutku Poljaci bili

četvrta nacija: iza Nijemaca (71,1%), Mađara (12,7%) i Čeha (6,4%). U razdoblju 1895-1900. došlo je do pada broja časnika Poljaka u carsko-kraljevskim oružanim snagama; godine 1900. za 1/3 u odnosu na stanje iz 1894. godine. Tada su činili 2,7% časničkog kadra. Najnižu je razinu ova brojka dostigla 1907. godine, kada ih je bilo 596 (2,3%). Od toga trenutka broj Poljaka i predstavnika drugih manjinskih nacionalnosti postupno je rastao. Godine 1911. skupina Poljaka brojila je već 827 osoba, to jest 2,9% svih časnika.

Godine 1913. u austro-ugarskoj ratnoj mornarici služilo je 16.762 mornara i 3756 dočasnika. Također, u službi je bilo 908 časnika i mornaričkih zastavnika, od čega je 72% činilo posade brodova, te 722 časnika neborbene sfere i mornaričkih činovnika. Među njima je bilo petnaestak vojnih kapelana i isto toliko sudaca te oko stotinu liječnika. Najveću skupinu činili su mornarički inženjeri te brodski mehaničari, koji u to vrijeme nisu imali časničke činove.²

Povećanje ratne mornarice prije izbijanja Prvoga svjetskog rata dovelo je do povećanja broja časnika. Povećan je i broj pitomaca Vojne pomorske akademije u Rijeci na 185 (računajući ukupno četiri godišta). Osnovana je i jednogodišnja Škola za pomorske aspirante u Puli, u kojoj su se obrazovali kandidati za profesionalne časnike koji su imali srednju naobrazbu. Godine 1913. ta je škola imala 53 pitomca. Dočasničke kadrove obrazovala je i dočasnička škola – bivša škola brodskih malih te Brodarska podoficirska škola (*Maschinenschule*).

U austro-ugarskoj ratnoj mornarici postojale su sljedeće zasebne skupine unutar časničkog zbora:³ pomorski časnici, svećenici, auditori (vojni suci), liječnici, inženjeri, mehaničari, elektromehaničari i dr. Samo su četiri prve kategorije (mornarički časnici, svećenici, auditori, liječnici) činili stvarni časnički zbor, preostali su bili mornaričko osoblje.

Časnici mornaričkog zbora bili su podijeljeni u dvije kategorije: mornarički časnici i mornarički časnici u službi na kopnu. Časnici

² Isto, str. 63.

³ Czesław Petelenz, Organizacja marynarki austro-węgierskiej, *Przegląd Morski*, 1931 nr 34, str. 2098-2099.

koji su pripadali prvoj kategoriji bili su punopravni mornarički časnici, koji su mogli služiti i na moru i na kopnu. U drugu kategoriju premješteni su oni časnici koji se iz bilo kojeg razloga nisu kvalificirali za službu na moru. Časnici u službi na kopnu nosili su iste uniforme kao i mornarički časnici te su mogli napredovati i u najviše činove. No oni su napredovali mnogo sporije nego časnici prve kategorije. Zbor mornaričkih časnika popunjavao se apsolventima Vojne pomorske akademije u Rijeci i Škole za pomorske aspirante u Puli.

U Vojnu pomorsku akademiju primali su se mladi ljudi nakon završene male mature, odnosno četiri razreda gimnazije. Škola je trajala četiri godine, u zimskom razdoblju na kopnu, u ljetnom – na školskom brodu. Prve dvije godine bile su posvećene nadopuni opće naobrazbe do razine viših razreda gimnazije, a naredne dvije specijalističkoj teorijskoj naobrazbi. Studij se u načelu plaćao, ali je postojao određeni broj besplatnih mjesta te mjesta za koja se plaćalo do visine polovice redovne školarine. Apsolventi Vojne pomorske akademije postajali su mornarički kadeti (*Seekadet*) i služili su kao pomoćni časnici na vojnim brodovima.

U Školu za pomorske aspirante primali su se mladi muškarci s položenom velikom maturom. Razredbeni ispit bio je težak. Obuhvaćao je cijeli program onodobne realne gimnazije. Kandidati koji su proglašeni podobnima polagali su zakletvu i imenovani su mornaričkim aspirantima (*Seeaspirant*). Dobivali su plaću, a služba im se računala od dana imenovanja. Istovremeno su se obvezivali na najmanje četiri godine službe. Škola za mornaričke aspirante trajala je godinu dana, a njezin je program obuhvaćao specijalističke predmete, poput onih koji su se predavali tijekom dvije završne godine na Vojnoj pomorskoj akademiji, te praktične vježbe. Nakon godine dana školovanja polagao se ispit, o rezultatu kojega je ovisilo imenovanje za mornaričke kadete.

Daljnja sudbina apsolvenata Vojne pomorske akademije i Škole za pomorske aspirante izgledala je slično. Nakon godine dana službe na vojnim brodovima kadeti su prolazili godišnji dopunski tečaj na školskom brodu, obično na starom bojnom brodu usidrenom u Puli, kao pripremu za časnički ispit. Nakon što su položili taj is-

pit, dobivali su čin mornaričkog zastavnika (*Seefahnrich*). Sljedeće napredovanje u poručnika fregate (*Fregattenleutnant*) nastupalo je ovisno o potrebi popunjavanja slobodnih položaja. Čin poručnika korvete u mornaričkom časničkom zboru nije postojao. Aspiranti, kadeti i mornarički zastavnici pripadali su XII. klasi. Iako nisu bili časnici, pripadali su mornaričkom časničkom zboru i potpadali pod nadležnost suda časti za mlađe mornaričke časnike.

U oružanim snagama Austro-Ugarske postojala je mogućnost napredovanja iskusnih i zaslužnih dočasnika u najviše vojne činove. Štoviše, reforma iz 1868. godine otvorila je – preko uvođenja jednogodišnje dobrovoljačke službe – i taj put stjecanja časničkih činova.

U razdoblju između 1900. i 1914. austro-ugarska ratna mornarica izgradila je više desetaka ratnih brodova: 10 velikih bojnih brodova, uključujući tri oklopnjače tipa “Erzherzog Karl”, četiri tipa “Tegetthoff”, tri tipa “Habsburg” i tri tipa “Radetzky” te oklopni krstaš “Sankt Georg”, četiri brze krstarice “Admiral Spaun”, “Saida”, “Helgoland” i “Novara”, 19 razarača, uključujući one tipa “Huszar” (12 brodova), tipa “Tatra” (6 brodova) i “Warasdiner”, potom 6 torpiljarki, 7 podmornica, dva riječna monitora, patrolne brodove, brodove-radione, spasilačke brodove, minopolagače i dva tegljača za prijevoz ugljena. Valja naglasiti da je u vrijeme neposredno prije Prvoga svjetskog rata austro-ugarska ratna mornarica bila šesta ratna mornarica po veličini u Europi i osma na svijetu.⁴

U trenutku izbijanja Prvoga svjetskog rata u sastav austro-ugarske flote ulazilo je 12 bojnih brodova (3 po 20.300 t, 3 po 14.500 t, 3 po 10.600 t i 3 po 8300 t), 14 velikih krstarica tonaže od 1530 do 7300 t, 20 razarača, oko 55 torpiljarki, 6 podmornica te 12 mobiliziranih transportnih brodova i posebni brodovi. Ukupna tonaža ratnih brodova Austro-Ugarske iznosila je 218.200 tona.

Od tih jedinica stvorene su dvije eskadre bojnih brodova, po dva divizionu u eskadri i flotila krstarica u kojoj se našao divizion krstarica i po dvije flotile torpiljarki. Osim toga, formirano je zapovjed-

⁴ Károly Csonkaréti, *Marynarka Wojenna Austro-Węgier w I wojnie światowej 1914-1918*, Kraków 2004, str. 17-18.

ništvo obalne obrane, koje je raspolagalo s dva divizijuna krstarica, 30 razarača i torpiljarki te pomoćnim jedinicama. Nakon mobilizacije mornarica je imala 33.736 časnika, dočasnika i mornara, od čega je na brodovima u eskadrama služilo 19.405 osoba, na brodovima obalne obrane 8529, a 4276 u postrojbama i službama smještenima na kopnu. U pričuvu je bilo 1526 osoba, a u studenom 1913. godine dodatno je mobilizirano još 240 pričuvnih oficira. Ratnom mornaricom upravljao je Mornarički odjel Ministarstva rata u Beču.⁵ Njegov je načelnik bio istovremeno zamjenik ministra rata i glavni zapovjednik ratne mornarice. Godine 1913. sjedište Zapovjedništva ratne mornarice premješteno je iz Beča u Pulu. Uredom Zapovjedništva mornarice upravljao je od tada viši časnik koji je istovremeno vršio funkciju inspektora. Mornaričkom odjelu bilo je izravno podređeno Zapovjedništvo ratne luke (Ured Admiraliteta) u Puli, koje je bilo istovremeno upravno, kontrolno i redarstveno tijelo. Njemu su bile podređene luke u Trstu i Šibeniku. Glavna baza ratne mornarice bila je Pula. Strateški su važne luke bile u Kotoru i Lošinj, a pričuvna baza nalazila se u Šibeniku. Te su luke bile istovremeno i utvrde. U Rijeci i Trstu nalazila su se brodogradilišta koja su gradila ratne brodove. U trenutku izbijanja rata u izgradnji su bila četiri bojna broda, tri krstarice, šest razarača i jedna podmornica.

Posljedica Prvoga svjetskog rata bio je raspad Austro-Ugarske Monarhije i kraj njezine ratne mornarice.⁶ Iako je mornarica časo i ponosno ostvarivala svoje zadatke, u listopadu 1918. godine Austro-Ugarska je tonula u sve veći nered. U rubnim su područjima Dvojne monarhije izbijale demonstracije prouzrokovane ekonomskim, političkim i nacionalnim nezadovoljstvom te povezane s antiratnim protestima. Akcije cara Karla u cilju očuvanja integriteta države nisu urodile plodom. Konačan udarac Monarhiji zadali su proglasi Poljaka, Rumunja, Slovaka, a posebno Slovenaca i Hrvata, koji su slijedili jedan iza drugoga – u njima su ti narodi deklarirali samostalno ostvarenje svojih nacionalnih aspiracija. U rasulu su se našle i oružane

⁵ Isto, str. 3, 27-28.

⁶ Paweł Wieczorkiewicz, Spod bandery czerwono-biało-czerwonej pod biało-czerwoną, u: K. Csonkaréti, n. dj., str. 248-257.

snage, a sve je veća anarhija počela zahvaćati i glavne mornaričke baze. Da bi se spriječilo očekivano preuzimanje brodovlja od strane Italije, 31. listopada 1918. godine brodovi su predani pod upravu Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba, kao vrhovnoga tijela Države SHS, koja je pretendirala na naslijeđe Dvojne monarhije na jadranskoj obali. Nova je država na taj način postala sedma – a kada se uzme u obzir građanski rat koji je trajao u Rusiji i koji je zapravo dekonsolidirao njezinu flotu – u stvarnosti šesta pomorska velesila svijeta. Ipak, budućnost bivše austro-ugarske ratne mornarice odredili su tek mirovni ugovori s Austrijom 1919. i s Mađarskom 1920. godine.

VOJNA POMORSKA AKADEMIJA

Vojna pomorska akademija u Rijeci, kao uostalom cjelokupna ratna mornarica Habsburške monarhije, imala je lijepu i dugu tradiciju. Temelje je mornarici udario car Josip II. još 1786. godine. Tada je imala 160 ljudi, dok je 1805. godine njezino osoblje dosegnulo brojku od 600 osoba. Nakon pripajanja bivših mletačkih područja 1815. godine, brojčano stanje mornarice povećalo se na 2700 ljudi, a 1817. na 3013 časnika i mornara. Tu je razinu zadržalo sve do pedesetih godina 19. stoljeća. Nakon poraza u ratu protiv Pruske i Italije 1866. godine sklopljena je Austro-ugarska nagodba, a Monarhija je dobila dualističku formu sa zajedničkim vladarom (carem u Austriji i kraljem u ugarskom dijelu). Nakon nagodbe, do kraja 19. stoljeća brojčano stanje povećalo se tri puta. Godine 1867. carsko-kraljevska ratna mornarica sastojala se od bojnog broda pokretanog propelerom, 7 oklopnih fregata s propelerima, osam manjih fregata i korveta s propelerima, 9 manjih topovnjača s propelerima i bočnim kotačima, 7 topovnjača te 14 različitih drugih brodova s bočnim kotačima. Osim toga, mornarica je imala još 34 razna jedrenjaka i čamaca na vesla, među ostalim dvije fregate i korvete, te sedam brikova. Budući da su pomorske sile tada započele s izgradnjom parobroda, spomenuti jedrenjaci izgubili su svoju bojnu funkciju te su počeli služiti kao školski brodovi, za ekspedicije i u reprezentativne svrhe.⁷

Početkom 19. stoljeća časnici ratne mornarice regrutirali su se prvenstveno među strancima, a mornari s trgovačkih brodova. Venecija, koja se u razdoblju 1797-1805. i 1815-1866. nalazila u granicama Habsburške monarhije imala je od 1774. godine Pomorsku školu (*Scuola di Marina*), koja ipak nije odigrala veću ulogu; prestala je funkcionirati nakon pada Mletačke Republike. U trenutku kada je Austrija preuzimala ostatke mletačke mornarice, nije preuzela i školu.

⁷ Isto, str. 7-9.

Tek 1802. godine u venecijanskom arsenalu osnovana je Škola kadeta (*Cadettenschule*) carske ratne mornarice. Ipak, s gubitkom Venecije 1805. izgubljena je i ta škola. Obnovljena je 1811. godine pod Napoleonovom Kraljevinom Italijom kao Pomorski kolegij (*Collegio di Marina*) u zgradi bivšeg samostana sv. Ane u Veneciji.

Austrija je 1815. godine, kada je ponovno zavládala Venecijom, preuzela za svoju mornaricu i Pomorski kolegij, koji je postojao do 1820. godine kao *Marine Collegium*, a kasnije kao Kolegij kadeta (*Cadetten-Collegium*) carske mornarice. Njegovi apsolvenci bili su istaknuti austrijski mornarički zapovjednici: admirali Wilhelm von Tegetthoff i Maximilian Daublebsky von Sterneck zu Ehrenstein.

To je učilište prestalo postojati 1848. godine, a njegovi učenici i dio predavača premješteni su u Trst. Godine 1852. Kolegij kadeta preimenovan je u Vojnu pomorsku akademiju (*Marine Akademie*) carske mornarice. Ipak, zgrada gdje se nalazila akademija našla se na prostoru nužnom za planiranu izgradnju željezničkog kolodvora. Stoga je započela potraga za terenom koji bi bio pogodan za izgradnju nove školske zgrade. Izabrana je Rijeka i tamo je u razdoblju 1855-1857. podignuta nova zgrada akademije, no škola je u njoj radila samo godinu dana, jer je ponovo vraćena u Trst dok je zgradu preuzelo Ministarstvo rata, koje je tamo 1858. godine smjestilo Školu kadeta, premještenu iz Krakova.

Godine 1859. Vojna pomorska akademija je ukinuta. Umjesto nje je početkom 1860. godine pokrenut dočasnički tečaj (*Eleven-Course*) na brodu "Venus".

Godine 1866. akademija je ponovo otvorena u Rijeci, gdje je ostala do 1914. godine, od 1889. kao carsko-kraljevska Vojna pomorska akademija (*Marine Akademie*). Na početku Prvoga svjetskog rata akademija je premještena u Beč, najprije u Stiftskaserne, a potom u Schlosshof. Djelovala je ipak samo tijekom akademske godine 1914/1915. te je na kraju svoga postojanja početkom akademske godine 1915/1916. bila smještena u Braunau. U zgradi akademije u Rijeci 1914. godine otvorena je poljska bolnica, a 1918. godine ta je zgrada postala sjedište gradske bolnice.⁸

⁸ Internet, www.kuk-kriegsmarine.at

Vojnu pomorsku akademiju u Rijeci završili su među ostalima: hrvatski admiral Maximilian Njegovan (1858-1930), koji je diplomirao 1877. godine, te mađarski, a ranije austro-ugarski admiral Miklós Horthy Nagybánya (1868-1957), mađarski regent u međuratnom razdoblju, koji je diplomirao 1886. godine. Vojnu pomorsku akademiju u Rijeci završio je i Hrvat Janko Vuković Podkapelski (1871-1918), jedan od najborbenijih i najtalentiranijih časnika austro-ugarske mornarice.⁹

Na temelju dostupnih izvora saznajemo da je među učenicima Vojne pomorske akademije bilo i 28 Poljaka.¹⁰ Među njima je 10,7% bilo podrijetlom iz aristokratskih krugova. Oko poljaštva šestorice od njih postoje određene sumnje jer su mogli biti i Nijemci ili Česi. Društveno podrijetlo Poljaka – učenika akademije bilo je raznoliko: osim spomenutih 10,7% koji su bili sinovi bogatih zemljoposjedničkih obitelji, 3,6% bilo je podrijetlom iz obitelji manjih zemljoposjednika, 25% bili su sinovi časnika, 17,8% sinovi državnih činovnika višeg ranga, a 14,3 drugih činovnika. Četvrtina je pripadala dobrostojećim obiteljima predstavnika slobodnih zanimanja, činovnika i poduzetnika, dok je 3,6% bilo predstavnika siromašnijih slojeva. Bilo je i sinova predstavnika slobodnih zanimanja, privatnih namještenika i poduzetnika. Prije stupanja u akademiju 17,8% njezinih učenika imalo je vojnu naobrazbu, a 82,2% civilnu.

Apsolventi Vojne pomorske akademije nakon njezina završetka nisu automatski napredovali u prvi časnički čin, već su dobivali čin mornaričkog zastavnika, koji je bio podijeljen na dvije klase, pri čemu je status mornaričkih zastavnika u mornarici bio znatno viši od položaja kadeta u kopnenim oružanim snagama. U određenom

⁹ Godine 1914. u činu kapetana bojnog broda – zapovjednika 1. divizijuna torpiljarki i razarača “Csepel”, a onda oklopnjače “Babenberg” (1916), 2. flotile torpiljarki i lake krstarice “Admiral Spaun (lipanj 1917), a na kraju admiralskog broda oklopnjače “Viribus Unitis” (ožujak 1918). Dana 31. listopada 1918. godine, nakon što je 29. listopada formirana Država Slovenaca, Hrvata i Srba, Janko Vuković je napredovao u admirala i postao prvi zapovjednik mornarice cijele države. Poginuo je na svome admiralskom brodu koji su potopili talijanski ronci.

¹⁰ J. Rydel, n. dj., tabela 28.

smislu Vojnu pomorsku akademiju može se smatrati školom kadeta ili višom vojnom gimnazijom.

Popis Poljaka, apsolvenata austro-ugarskog pomorskog vojnog učilišta nalazi se u prilogu 2. Priređen je na temelju analize popisa časnika po činovima, evidencijskih bilježnica i evidencijskih kartica časnika te na temelju spomenute literature.¹¹

Nužno je bilo izvršiti podjelu časnika na one koji su završili Vojnu pomorsku akademiju u Rijeci i one koji su završili Školu za pomorske aspirante u Puli. To je bilo povezano s određenim poteškoćama jer je za same austro-ugarske časnike nakon završetka Vojne pomorske akademije ili Škole za pomorske aspirante najvažnije bilo završavanje Škole pomorskih kadeta i polaganje časničkog ispita, te se prvenstveno taj podatak nalazi u spomenutoj dokumentaciji.

U idućem dijelu knjige nalaze se biografije svih poljskih časnika apsolvenata carsko-kraljevske Vojne pomorske akademije.

¹¹ Osim toga na internetskoj stranici www.kuk-kriegsmarine.at/akademiejahrgange.htm, među učenicima Vojne pomorske akademije nađeni su samo Hugon Pistel (među učenicima godišta 1909) i Ludwik Ziembicki (godište 1916).

POLJACI U AUSTRO-UGARSKOJ RATNOJ MORNARICI

Poljaci su u povijesti austro-ugarske ratne mornarice odigrali do-
duše sporednu, ali bez sumnje zamjetnu ulogu. Početkom 19.
stoljeća iz razumljivih razloga – budući da je Austrija sudjelovala
u podjelama Poljske – Poljaci nisu hrlili u službu, koja je za njih bila
i dosta egzotična. To je mišljenje proizlazilo također iz činjenice da
ova služba nije davala prestiž. Prvi je prevladao tu svojevrstu tradi-
ciju i mišljenje viceadmiral Karl (Karol Leopold) barun Lewartow
von Lewartowsky (1806-1864). Rođen u mjestu Górne Poznakowice
u Galiciji, došao je do položaja zapovjednika eskadre i zapovjednika
mornaričke baze u Puli, u razdoblju 1862-1864. i zamjenika mini-
stra, te na kraju inspektora mornaričkih snaga.

Osim njega poljskog podrijetla bili su također: specijalist za for-
tifikacije vojnih luka inženjer Apolinary Ujejski (1808-1876), koji je
u mornarici dobio čin general-majora te je od 1860. godine bio mor-
narički inspektor, te pravnik Edward Bronisław Gedl (1854-1909) –
auditor, voditelj pravnog odjela Mornaričke sekcije Ministarstva ra-
ta, a onda general-major i predstojnik ureda Vrhovnog vojnog suda.
U drugoj polovici 19. stoljeća, nakon što je Galicija dobila autonomi-
ju, skoro je u potpunosti nestao otpor pred uključivanjem u oružane
snage Monarhije.

Motivi novačenja u ratnu mornaricu zasigurno su bili različiti,
no možemo spomenuti nekoliko vodećih. Najočitija je bila sklonost
vojnoj službi, što je u slučaju ratne mornarice bilo dodatno povezano
s romantikom službe na moru. Osobe koje su bile nacionalno svje-
snije smatrale su da vojna karijera dobro priprema za sudjelovanje
u borbama i doprinosi težnjama za nacionalnim oslobođenjem Polj-
ske, iako se u takvim objašnjenjima može osjetiti i pokušaj svojevr-
snog opravdavanja. Ipak, najčešći razlog novačenja u vojsku i ratnu
mornaricu bila je želja roditelja ili skrbnika. To se posebno moglo

odnositi na osobe koje su se teško prilagođavale tipičnim odgojnim modelima. Zasiurno je postojao i ekonomski razlog, ako obitelj nije bila u stanju podmirivati troškove školovanja i uzdržavanja mladog čovjeka.

Interes za službu na Jadranu, kakav možemo primijetiti u drugoj polovici 19. stoljeća, pri kraju tog stoljeća slabio je, te se od tog vremena postotak Poljaka u časničkom zboru ratne mornarice počeo sustavno smanjivati, s 4% 1885. na 2,8% 1910. godine. To je bilo povezano kako s visokim zahtjevima koje je kandidatima stavljala Vojna pomorska akademija, tako i s velikim povećanjem ratne flote, što je općenito izazivalo pojačano novačenje, pri relativno stabilnom broju Poljaka koji su se uključivali u službu na moru.

Među predstavnicima prve generacije poljskih časnika u carsko-kraljevskoj mornarici, nekolicina ih je postigla značajne karijere.

Godine 1913. čin umirovljenog kontraadmirala dobio je Stanisław (Stanislaus) Schanzer¹² (1859-1927), zapovjednik "Leoparda" i "Kaisera Karla IV" te predsjednik Komisije za tehničku kontrolu.

¹² Rodio se 1859. godine u Beču. Njegov otac bio je činovnik Ministarstva zemaljske obrane. Godine 1879. godine stupio je u ratnu mornaricu kao mornarički kadet druge klase, nakon završetka Vojne pomorske akademije u Rijeci. U početku je radio u Upravi za opskrbu, kasnije je ukrcan na korvetu "Saida". U razdoblju 1880-1881. služio je na oklopnoj fregati "Prinz Eugen" i bojnom brodu "Zrinyi". Godine 1882. zaposlen je u Hidrografskom uredu, a sljedeće godine napredovao je u čin mornaričkog kadeta 1. klase i premješten na kazamatni brod "Tegetthoff". Nakon što je 1884. dobio čin poručnika korvete radio je u Hidrografskom uredu i Zapovjedništvu Vojne luke u Puli. Od kolovoza 1889. do ožujka 1890. bio je slušač torpednog i minerskog tečaja. Godine 1890. napredovao je u čin poručnika bojnog broda 2. klase i preuzeo mjesto zapovjednika torpiljarke "TB XIV". Na kraju je zapovijedao četom u mornaričkom korpusu. Unaprijeđen je u čin poručnika bojnog broda 1893. godine. Do 1897. godine dobivao je kratkotrajna raspoređenja na različite dužnosti na kopnu i na brodovima te na carskoj jahti "Miramar". Od kraja 1897. godine zapovijedao je četom u mornaričkom korpusu, a nakon toga premješten je u Ured za operacije Mornaričke sekcije. U razdoblju 1899-1902. bio je prvi časnik na brodovima "Najade", "Albatros" i oklopnoj fregati "Erzherzog Albrecht". U rujnu 1901. godine dobio je namještenje na izgradnju oklopnjače "Arpad", a u studenom napredovao u čin kapetana korvete. Od lipnja 1903. godine bio je prvi časnik na tome brodu. U razdoblju 1904-1906. bio je komandant *II Matrosen – Depot*, a onda je zapovijedao topovnjačom "Leopard". Dana 1. studenog 1905. godine unaprijeđen je u čin kapetana fregate i u razdoblju 1906-1909. bio je predstojnik odjela u Zapovjedništvu mornaričkog okruga u Trstu, nakon čega je zapovijedao krstaricom "Kaiser Karl VI". Nakon prelaska u službu u Admiralitetu u Puli napredovao je u čin kapetana bojnog broda. U siječnju 1910. godine preuzeo je dužnost predsjednika Komi-

Juliusz von Ripper¹³ istaknuo se kao trupni časnik. Dobar je glas

sije za tehnički nadzor. Godine 1911. je umirovljen, a 1913. unaprijeđen je u čin kontraadmirala. Kao umirovljenik živio je u Beču. Godine 1915. mobiliziran je te je radio u vojnoj upravi u Beču kao inspektor elektrane, a nadzirao je i tvrtke koje su proizvodile za vojsku. Godine 1918. zaposlen je u Mornaričkoj sekciji Ministarstva rata. Nakon završetka rata i povratka u mirovinu ostao je u Beču. Bio je dugogodišnji dopredsjednik, a pred kraj života – predsjednik *Österreichischer Flottenverein*. Umro je 1927. godine u Riegesburgu. J. Rydel, n. dj., str. 272-273.

- ¹³ Rodio se 1847. godine u Podgórzu kraj Krakova kao sin poduzetnika. U mornaricu je stupio 1861. godine nakon završetka školovanja u kadetskoj školi u Rijeci. Isprva je bio ukrčan na oklopnu fregatu “Schwarzenberg”. Nakon toga je sudjelovao u obuci, prvenstveno na briku “Hussar”, na kojem je služio do 1863. godine. Nakon toga napredovao je u mornaričkog kadeta, te je na bojnomo brodu “Kaiser” sudjelovao u ratnim operacijama protiv Danske na Sjevernom moru. Godine 1865. sudjelovao je u hidrografskom tečaju, nakon čega je unaprijeđen u čin poručnika korvete 1869. godine. Često je mijenjao raspoređenja. Najdulje je služio na fregati “Schwarzenberg” i drugim oklopnim brodovima. Na prijelazu iz 1876. u 1877. suspendiran je na službenim dužnostima zbog sudske istrage koja se protiv njega vodila, ali je njezin razlog nepoznat. Spisi ratne mornarice pokazuju da nije osuđen. Nakon službe u pulskom Arsenalu, godine 1878. prešao je na topovnjaču “Albatros” kao artiljerijski časnik te je dobio čin poručnika bojnog broda 2. klase. Godine 1879. završio je viši časnički kurs za torpede. Unaprijeđen 1880. godine u čin poručnika bojnog broda prve klase, dobio je priznanje zbog vođenja iz Engleske u Pulu torpiljarku “TB-XI”, a 1885. godine odveo je na izložbu u Budimpeštu torpiljarku “TB-XIV”. Pohvaljen je 1888. godine za službu na dužnosti načelnika torpedno-minerske obuke školskog broda “Velebit”. Nakon 1889. godine u činu kapetana korvete bio je prvi časnik na brodovima “Zrinyi” i “Don Juan d’Austria”. U razdoblju 1890-1891. angažiran je za preuzimanje u Engleskoj broda “Planet”, kojim je zapovijedao tijekom plovidbe u Jadransko more. Nakon toga, kao prvi časnik korvete “Fasana”, krenuo je na putovanje u Japan, te je nakon smrti zapovjednika preuzeo zapovjedništvo. Stekao je slavu vještog pomorca nakon tajfuna u okolici Tajvana. Nakon toga premješten je u Mornaričku sekciju Ministarstva rata, gdje je postao voditelj odjela, a krajem 1896. godine – predstojnik Ureda za operacije. U to vrijeme napredovao je u čin kapetana fregate te kapetana bojnog broda, a 1894. godine dobio je plemstvo. Godine 1898. godine preuzeo je zapovjedništvo krstarice “Kaiserin und Königin Maria Theresia”, koja je krenula u Atlantski ocean u vezi španjolsko-američkog rata. Nakon bitke kod Santiago de Cuba izbjegao je sukob s američkom oklopnjačom “Indiana”, koja je mislila da se radi o španjolskoj krstarici. U travnju 1899. godine postao je zamjenik zapovjednika, a u listopadu zapovjednik Arsenala u Puli. Godine 1901. unaprijeđen je u kontraadmirala, a od jeseni te godine zapovijedao je eskadrom u vrijeme pomorskih vježbi te je nakon toga preuzeo dužnost predstojnika Tehničke komisije. Od svibnja 1904. godine preko godinu dana zapovijedao je eskadrom i I. divizionom oklopnjača, vršeći dužnost operativnog zapovjednika austro-ugarske flote. U kolovozu 1905. godine prešao je na dužnost zapovjednika baze i uke u Puli, a u studenom – kao viceadmiral – preuzeo je zapovjedništvo levantinskog odjeljenja flote, te je zapovijedao intervencijskom eskadrom tijekom desanta na Lesbos i Lemnos. Nakon završetka misije vratio se na prethodnu dužnost, na kojoj je 1911. godine postao tajni savjetnik i admiral. U mirovinu je prešao 1913. godine. Umro je 1914. u Beču i sahranjen je na Centralnom groblju. J. Rydel, n. dj., str. 260-261.

zaslužio kao zapovjednik prvih austro-ugarskih torpiljarki te za vođenje korvete “Fasana” tijekom tajfuna na putovanju u Japan. Godine 1911. imenovan je admiralom, a početkom 1913. umirovljen. Smatran je najistaknutijim taktičarom u austro-ugarskoj mornarici. Zahvaljujući iznimnoj nadarenosti, probio je nepisanu barijeru koja je Poljacima zatvarala put prema najvišim položajima u oružanim snagama.

Mieczysław Pietruski¹⁴ bio je podrijetlom iz činovničke obitelji rodoljubnih tradicija. Njegov je otac s vremenom došao do položa-

¹⁴ Rodio se 1848. godine u Lavovu kao sin državnog činovnika. Službu u mornarici započeo je 1866. godine, kada je kao kadet premješten sa školskog broda Vojne pomorske akademije “Venus” na oklopnu fregatu “Ferdinand Max”. Nakon toga premješten je na oklopnu fregatu “Drache”, na kojoj je sudjelovao u bitki kod Visa. Godine 1866. vratio se u akademiju u cilju završetka četvrte godine studija. Tada je napredovao u čin mornaričkog kadeta druge klase i služio je na fregati “Schwarzenberg” te na oklopnoj fregati “Ferdinand Max”. Godine 1868. premješten je na korvetu “Erzherzog Friedrich”, na kojoj je plovio na istočno-azijska mora. Nakon povratka služio je na školskom artiljerijskom brodu “Adria”, te 1871. godine napredovao u čin mornaričkog kadeta prve klase. U razdoblju 1872-1874. služio je na kazamatnom brodu “Lissa” i na brodovima “Bellona” i “Drache”. Godine 1872. dobio je čin poručnika korvete. Godine 1875. prešao je u Hidrografski ured. Od tog se trenutka počeo isticati na polju istraživanja novih vrsta naoružanja. Od 1876. do 1878. služio je na topovnjači “Albatros”, nakon čega je premješten u pulski Arsenal, gdje je boravio do 1884. godine. Za to vrijeme napredovao je u čin poručnika bojnog broda druge klase, a završio je ronilački tečaj i tečaj održavanja brodskih motora. Tijekom 1882. godine bio je časnik palube na kazamatnom brodu “Erzherzog Albrecht” te sudjelovao u ratnim djelovanjima uz obalu južne Dalmacije. Tijekom te godine je pokrenuo, a nakon toga je tri godine uređivao *Almanach der k. u. k. Kriegs-Marine*. U razdoblju 1884-1885 u činu poručnika bojnog broda prve klase služio u mornaričkom korpusu kao zapovjednik čete. Godine 1885. premješten je na dužnost časnika za navigaciju broda “Erzherzog Ferdinand Max”, a uskoro za prvog časnika na brodu “Berenta”. U razdoblju 1886-1889. djelovao je u 7. odjelu Tehničkog komiteta. Sljedećih godina zapovijedao je brodovima “Tryton”, “Taurus” i “Planet”, te je dodijeljen zapovjedništvu vojne luke u Puli, gdje je radio na opremi brodova. U tom razdoblju napredovao je u čin kapetana korvete i kapetana fregate. Godine 1896. preuzeo je zapovjedništvo 5. odjela u Tehničkom komitetu, gdje je radio do 1901. godine. U razdoblju 1897-1898. zapovijedao je brodom-radionom “Cyklop” i oklopnjačom “Kaiser Max”. Od 1899. godine, kao kapetan bojnog broda preuzeo zapovjedništvo krstarice “Kaiser Franz Josef”, a krajem 1901. godine – zapovjedništvo oklopnjače obalne obrane “Wien”, koje je predao odlazeći 1902. godine u pulski Arsenal. Zapovjednik Arsenala postao je 1903. godine, a 1904. napredovao je u čin kontraadmirala. Zapovijedao je eskadrom u razdoblju 1904-1905, a onda 2. divizionom oklopnjača. Umro je iznenada u Beču na vrhuncu karijere nakon neuspjelog kirurškog zahvata 1905. godine. J. Rydel, n. dj., str. 249-250.

ja zastupnika u galicijskom parlamentu i potpredsjednika zemaljske vlade. Godine 1866. stupio je u ratnu mornaricu i kao kadet sudjelovao u bitki kod Visa. Istaknuo se kao poznavatelj tehničkih pitanja i izumitelj. Raspoređen u Pomorsko-tehnički odbor, u trupnu se službu vratio 1899. godine kao zapovjednik broda-radione “Cyklop”, kazamatske oklopnjače “Kaiser Max”, krstarice “Kaiser Franz Joseph I” i oklopnjače “Wien”. Premješten je na položaj zapovjednika Arsenala u Puli i 1904. unaprijeđen u čin kontraadmirala i zapovjednika eskadre, a potom i zapovjednika 2. divizijuna oklopnjača.

Sljedeći poljski admiral u ratnoj mornarici Franje Josipa bio je Napoleon Louis Edler von Wawel (1861-1934). Potekao je iz obitelji francuskih emigranata. Njegov je otac bio pravnik i povjesničar, koji je zbog zasluga dobio nasljednu plemićku titulu s prezimenom von Wawel. Služio je na mnogim brodovima, bio mornarički ataše u Londonu, zapovijedao je oklopnom krstaricom “Kaiser Karl VI” i oklopnjačom “Erzherzog Ferdinand Max”. Godine 1913. kao kontraadmiral postao je zamjenik predstojnika Pomorsko-tehničkog odbora. Nakon izbijanja Prvoga svjetskog rata bio je zapovjednik pomorske obrane Pule. Godine 1917. otišao je u mirovinu u činu viceadmirala.

Juliusz Ripper pridonio je mornaričkoj karijeri Józefa Korzeniowskog (Joseph Conrada), Mieczysław Pietruski bio je aktivan u poljskim visokim krugovima, a Napoleon Louis-Wawel na prekrasnom je poljskom jeziku za krakovske novine pisao izvještaje s prekomorskih putovanja.

Obnova poljske državnosti i pokušaji stvaranja ratne flote otvorili su Poljacima, koji su služili u austro-ugarskoj mornarici, put prema karijeri u poljskoj ratnoj mornarici.¹⁵ Budući da se nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine zahvaljujući zalaganju Bogumiła Nowotnog i Czesława Petelenza većina njih brzo našla u Varšavi, za razliku od mnogo brojnijih bivših oficira ruske mornarice koji su morali prolaziti kroz Rusiju, gdje se vodio građanski rat, upravo su oni postali zametak mornaričkog časničkog kadra preporođene Poljske Republike.

¹⁵ P. Wiczorkiewicz, n. dj., str. 248-264.

Formalno je najveću karijeru među njima postigao Bogumił Nowotny, koji je 1918. godine postao prvi zapovjednik obnovljene poljske Ratne mornarice – predstojnik Mornaričkog odjela Ministarstva vojnih poslova. Važne položaje, ali u državnoj upravi i civilnoj plovidbi zauzimaio je Hugon Pistel. Nešto je manje spektakularnu karijeru postigao Stanisław Witkowski, koji je postao zapovjednik mornaričkog bataljuna i ratne luke u Modlinu.

Ukupno se u prvim godinama poljske Ratne mornarice u sastavu njezina mornaričkog zbora nalazilo 20 profesionalnih i pričuvnih časnika nekadašnje austro-ugarske ratne mornarice, što je činilo 16% ukupnog broja. Slično je odnos izgledao među mornaričkim tehničkim oficirima – 14 profesionalnih i pričuvnih časnika, što je skoro 14% (u stvarnosti vjerojatno i više jer se za oko trećinu njih nije moglo odrediti podrijetlo). U riječno-obalnoj mornarici bilo je 5 profesionalnih i pričuvnih časnika mornarice te 10 profesionalnih časnika kopnene vojske.¹⁶ Popis svih tih časnika nalazi se u Prilogu 1. U početnom su se razdoblju – ako zanemarimo komodore Bogumiła Nowotnog i Stanisława Witkowskog – u službenoj hijerarhiji najviše popeli Jerzy Zwierkowski, Czesław Petelenz i Otton Metzger. Bili su to pričuvni časnici mobilizirani u austro-ugarsku ratnu mornaricu 1914. godine.

Jerzy Anzelm Jarosław Zwierkowski¹⁷ rodio se 1873. godine na obiteljskom imanju u mjestu Drochlin, u okolici grada Włoszczowa. Obrazovanje je stjecao u elitnim gimnazijama u Zürichu i Beču. Nakon završetka 8. razreda gimnazije studirao je u Pomorskoj školi u Trstu, a nakon toga u Školi za pomorske aspirante u Puli. Od 1893. godine služio je u austro-ugarskoj ratnoj mornarici. Najprije je plovio na lakoj krstarici “Novara”, a potom

¹⁶ Alfons Jankowski, Jan Kazimierz Sawicki, Lista imienna korpusów oficerskich Marynarki Wojennej i członków organizacji “Alfa” Wydziału Marynarki Wojennej Komendy Głównej Armii Krajowej, u: *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, t. II: Polska Marynarka Wojenna, cz. I: Korpus oficerów 1918-1947, ur. Jan Kazimierz Sawicki, Gdynia 1996, str. 133-136; Julian i Małgorzata Czerwińscy, Noty biograficzne oficerów polskiej Marynarki Wojennej, u: Isto, str. 301-598.

¹⁷ Walter Pater, *Admirałowie 1918-2005. Słownik biograficzny*, Gdynia 2006, str. 182-184.

sudjelovao na prekomorskim putovanjima brodova “Tegetthoff”, “Habsburg” i “Prinz Eugen”. Nakon toga završio je časnički tečaj torpeda. Od 1906. godine zapovijedao je torpiljarkama “Python” i “Kaiman”. U razdoblju između 1906. i 1911. plovio je na brodovima “Huszar” i “Erzherzog Karl” te bio navigator eskadre i zamjenik zapovjednika broda “Magnet”. S obzirom na loše zdravstveno stanje, 1912. je umirovljen. Otputovao je u Sjedinjene Američke Države gdje je na Sveučilištu Fordham u New Yorku dvije godine studirao pravo. Nakon izbijanja Prvoga svjetskog rata mobiliziran je u aktivnu službu te dobio raspored u obalno-riječnoj službi. U početku je služio u kopnenoj vojsci. Kratko je vrijeme zapovijedao riječnom flotom na Visli, a potom postao zapovjednik minerske jedinice Dunavske flotile. U razdoblju 1916-1917. prekomandiran je u Trst gdje je postao zapovjednik lagunske flotile. Kasnije je zapovijedao monitorom i divizionom monitora na Dunavu. Godine 1917. unaprijeđen je u čin kapetana korvete. U prosincu 1917. razminiravao je vode donjeg Dunava, a pred kraj rata obalne vode Crnog mora u području dunavske delte. Godine 1918. unaprijeđen je u čin kapetana fregate. Njegov je posljednji raspored u austro-ugarskoj ratnoj mornarici bila funkcija člana komisije za primirje s Italijom.

U Varšavu je Zwierkowski doputovao u studenom 1918. godine te je primljen u Poljsku vojsku u činu potpukovnika ratne mornarice. Od studenog 1918. do siječnja 1919. godine radio je kao ekspert za vojne i pomorske poslove u varšavskom Uredu versajske mirovne konferencije, a nakon toga u Parizu, u Poljskom uredu mirovne konferencije. Tamo je istovremeno vršio dužnost delegata Poljske vojske pri Glavnom zapovjedništvu savezničkih vojski. Zapravo, bio je predstavnik Odjela za pomorske poslove pri poljskoj delegaciji na mirovnoj konferenciji. Sudjelovao je u radu Odbora za Gdańsk i pitanja plovidbe pri poljskoj delegaciji u Parizu. Od prosinca 1919. godine preuzeo je dužnost opunomoćenika za vojne i pomorske poslove pri veleposlanstvu Poljske Republike u Londonu. S danom 16. ožujka 1920. godine na vlastiti je zahtjev umirovljen u činu kontraadmirala. Međutim, već u travnju 1920. ponovo je pozvan u službu. Od srpnja iste godine je pročelnik Organizacijske sekcije Odje-

la za pomorske poslove. Ponovno je radio kao član delegacije pri Konferenciji ambasadora u Parizu. Sudjelovao je i u radu Komisije za pitanje Gdańska pri Ligi naroda te je zajedno s dijelom dotadašnje delegacije premješten u Ženevu. U prosincu se vratio u Varšavu, a u siječnju 1921. godine postao zamjenik predstojnika Odjela za pomorske poslove. U travnju 1922. stavljen je na raspolaganje zapovjedniku Glavnog stožera Poljske vojske i, kao general za posebne zadatke, postao je pročelnik Referade za pitanje Gdańska Glavnog stožera Poljske vojske. Od siječnja 1923. godine bio je pročelnik Vojnog ureda Lige naroda u Varšavi. U to je vrijeme postao i generalni opunomoćenik za pitanje Westerplattea. U veljači 1925. otpušten je s položaja pročelnika Vojnog ureda Lige naroda zbog njegova ukidanja, ali je ostao na položaju opunomoćenika za Westerplatte u dispoziciji predstojnika Vodstva Ratne mornarice. U svibnju 1925. stavljen je na raspolaganje načelniku Uprave armije, a 30. travnja 1927. umirovljen je. U mirovini je često putovao u inozemstvo. Dok je boravio u Francuskoj, nesvjesno je bio umiješan u gospodarsko-političku aferu vezanu uz ilegalno tiskanje vrijednosnih papira u Poljskoj. Nakon što je afera otkrivena doživio je psihički slom i 10. lipnja 1932. godine izvršio je samoubojstvo u Casablanci.

Czesław Petelenz je u razdoblju 1922-1925. bio zapovjednik stožera, a od 1929. do 1931. godine zamjenik predstojnika Vodstva Ratne mornarice. Visoko ga je cijenio predstojnik prvog Odjela za pomorske poslove viceadmiral Kazimierz Porębski, koji je smatrao da treba postati zapovjednik Flote. Ipak, nasljednik Porębskog, kontraadmiral Jerzy Świdorski, stavio je PetelENZA na sporedni kolosijek – na dužnost zapovjednika Časničke škole Ratne mornarice i pročelnika Komisije za prihvat brodova. Godine 1931. Petelenz je umirovljen. Nakon izbijanja Drugoga svjetskog rata našao se u Velikoj Britaniji, gdje je zbog svoje već visoke životne dobi obavljao sporedne administrativne funkcije.

Otton von Metzger, časnik Dunavske flote, u poljskoj Ratnoj mornarici je – sukladno svojoj specijalizaciji – postao zapovjednik i inspektor riječnih flotila (1922-1923). Posebno je cijenjen zbog zasluga za izgradnju Pinjske flotile. Zbog lošeg zdravstvenog stanja

premešten je na dužnost pročelnika Vojnog odjela Generalnog komesarijata Poljske Republike u Slobodnom Gradu Gdańsku. Umro je rano, u dobi od 53 godine.

Dobro su kotirali i časnici mlađi od gore spomenutih, koji su u austro-ugarskoj ratnoj mornarici tek započinjali službu. Tridesetih godina 20. stoljeća u poljskoj Ratnoj mornarici postigli su karijere, o čemu svjedoči činjenica da su im povjereni prestižni položaji zapovjednika razarača. Brodom “Wicher” zapovijedali su Tadeusz Morgenstern (1930-1933), Włodzimierz Kodrębski (1933-1934) i Ludwik Ziembicki (1935-1936), brodom “Burza” Włodzimierz Kodrębski (1935-1936), a brodom “Błyskawica” Tadeusz Morgenstern (1937-1938) i Włodzimierz Kodrębski (1938-1939). To ukazuje na visoku ocjenu i priznanje njihovih kvalifikacija od vrha Ratne mornarice i njezina zapovjednika kontraadmirala Jerzyja Świrskog, koji je potekao iz ruske mornarice te nije imao nikakvih osobnih razloga da bi osjećao poseban sentiment prema bivšim oficirima ratne mornarice Austro-Ugarske Monarhije.

Istaknutima valja smatrati posebno dvojicu među njima. Włodzimierz Kodrębski – kojeg je podržavao zapovjednik Flote kontraadmiral Józef Unrug, časnik za kojeg su čak i kritički raspoloženi kolege smatrali da je nadaren, te su ga isticali kao uzor zapovjednika – imao je izvrsne perspektive.

Talentiran i inteligentan časnik, koji je uvijek imao svoje odlučne stavove bio je i Tadeusz Morgenstern, jedan od kandidata za zapovjednika Flote. Ipak, kratko prije izbijanja Drugoga svjetskog rata kao zapovjednik divizijuna razarača optužen je za havariju broda “Grom” i premešten na položaj zapovjednika Mornaričke škole kadeta.

Predstavnici ove skupine ispisali su i sjajnu stranicu u povijesti Drugoga svjetskog rata. Komodor Henryk Eibel zapovijedao je razaračem “Grenland” u glasovitoj plovidbi u konvoju “PQ 16” za Murmansk 1942. godine.

Karol Korytowski¹⁸ rodio se 1892. godine u Krakovu. Nakon mature u krakovskoj realnoj gimnaziji 1911. godine počeo je službu u austro-ugarskoj ratnoj mornarici. U razdoblju 1911-1913. završio je Školu za pomorske aspirante, a u razdoblju 1913-1914. Školu pomorskih kadeta te potom tečaj torpeda 1915. i tečaj o bojnim otrovima 1918. godine. Služio je kao drenažni časnik na oklopnjači “Babenberg”. Nakon toga obavljao je službu na torpiljarkama. Bio je časnik za navigaciju i torpeda na oklopnjači “Prinz Eugen”. Nakon raspada austro-ugarske mornarice postao je zapovjednik logora poljskih vojnika u Italiji. U Francuskoj je završio artiljerijski tečaj.

U svibnju 1919. godine primljen je u poljsku Ratnu mornaricu u činu kapetana te je postavljen na položaj pročelnika Organizacijskog odjeljenja Odjela za pomorske poslove. Za vrijeme bitke za Varšavu 1920. godine bio je načelnik stožera krila Zegrze. Nakon verifikacije dobio je čin kapetana fregate. Zapovijedao je topovnjačom “Komendant Piłsudski”, nakon čega je postao zapovjednik Škole pomorskih specijalista, a potom i načelnik stožera Zapovjedništva Flote. U razdoblju 1929-1933. bio je zapovjednik Škole pomorskih kadeta. Od 1933. sve do izbijanja rata – unaprijeđen 1933. u čin komodora – obnašao je dužnost načelnika stožera Vodstva Ratne mornarice.

U sastavu grupe za operacije i veze Vodstva Ratne mornarice u rujnu 1939. godine otišao je u Pińsk, a potom je zajedno s Jerzyjem Świrskim prešao u Pariz i tamo postao zamjenik predstojnika Vodstva Ratne mornarice. Nakon što je Vodstvo premješteno u London, do trenutka evakuacije 1940. godine, stajao je na čelu ispostave Vodstva Ratne mornarice u Parizu. Od 1941. bio je izaslanik Vodstva Ratne mornarice u Uredu za ekonomsko-političke i pravne poslove i u Komisiji za studije Stožera Vrhovnog zapovjednika. Godine 1943. ponovno je preuzeo dužnost zamjenika predstojnika Vodstva Ratne mornarice. Dana 3. svibnja 1945. unaprijeđen je u čin kontraadmirala. Nakon što je u London doputovao Józef Unrug, koji je bio oslobođen iz njemačkog zarobljeništva, zauzimao je položaj II.

¹⁸ Isto, str. 83-84.

zamjenika predstojnika Vodstva Ratne mornarice. U demobilizacijskom korpusu (*Polski Korpus Przysposobienia i Rozmieszczenia*) Karol Korytowski vodio je mornaričku sekciju. Nakon raspuštanja korpusa nastanio se u Velikoj Britaniji. Umro je 1966. godine u mjestu Penley. Sahranjen je na groblju Gunnersbury u Londonu.

U razdoblju 1941-1942. dužnost zamjenika načelnika Zapovjedništva Ratne mornarice obnašao je Tadeusz Morgenstern, koji je zamalo zamijenio Jerzyja Świrskog na položaju načelnika Zapovjedništva Ratne mornarice, kada ga je general Władysław Sikorski u jednom trenutku namjeravao opozvati. Tadeusz Morgenstern¹⁹ rođio se 1895. godine u Černovicama. Njegovo puno obiteljsko prezime glasi Morgenstern Edler von Podjazd. Maturirao je 1913. godine u klasičnoj gimnaziji u Krakovu, nakon čega je studirao pravo u Beču. Kasnije je stupio u ratnu mornaricu Austro-Ugarske. U razdoblju 1914-1915. završio je Školu za pomorske aspirante, a 1916-1917. Školu pomorskih kadeta. Nakon časničkog ispita služio je na torpiljarki. Godine 1918. bio je slušač škole podmornica.

U studenom 1918. godine primljen je u poljsku Ratnu mornaricu u činu poručnika te je postao referent Organizacijskog odjela Mornaričke sekcije. Uskoro je postao ađutant pročelnika sekcije, a potom i ađutant predstojnika Odjela za pomorske poslove. Godine 1920. bio je ađutant zapovjednika mornaričke pukovnije. Nakon verifikacije 1921. dobio je čin kapetana i raspoređen je na položaj zamjenika zapovjednika topovnjače "Generał Haller". Nakon toga je bio organizacijsko-mobilizacijski časnik Zapovjedništva Flote, potom zapovjednik minonosca "Jaskółka" te zapovjednik skupine traule-
ra. U razdoblju 1923-1925. vodio je časnički tečaj u Časničkoj školi Ratne mornarice, bio voditelj Odjela pravilnika i školovanja Vodstva Ratne mornarice te zamjenik zapovjednika transportnog broda "Wilia". Nakon napredovanja u čin kapetana fregate obnašao je dužnost pročelnika odjela u Vodstvu Ratne mornarice, a u razdoblju 1927-1928. bio je direktor obuke u Školi kadeta Ratne mornarice. Godine 1928. stažirao je na francuskom razaraču "Ouragan", a potom je za-

¹⁹ Isto, str. 112-113.

povijedao torpiljarkom “Krakowiak” i razaračem “Wicher”. Godine 1932. unaprijeđen je u čin kapetana bojnog broda. Od travnja 1933. do listopada 1937. godine bio je zapovjednik Škole kadeta Ratne mornarice. Nakon toga zapovijedao je razaračem “Błyskawica”, a potom divizionom razarača. Godine 1938. napredovao je u čin komodora. Od travnja do srpnja 1939. bio je zamjenik Utvrđenog područja Hel, a potom opet zapovjednik Škole kadeta Ratne mornarice. Od 15. do 20. rujna 1939. bio je zamjenik zapovjednika Riječne flotile, a istovremeno je obavljao dužnost zapovjednika garnizona Pińsk. Odatle je preko Mađarske, gdje je bio privremeno interniran, prešao u Pariz. U razdoblju 1939-1941. bio je vojni ataše u Stockholmu, potom zamjenik predstojnika Vodstva Ratne mornarice i mornarički ataše u Washingtonu. Nakon povratka u Veliku Britaniju 1945. godine ponovo je preuzeo dužnost zapovjednika Škole kadeta Ratne mornarice, a od početka 1946. postao je ujedno i zapovjednik logora ORP “Bałtyk”. U razdoblju 1947-1949. bio je u demobilizacijskom korpusu (*Polski Korpus Przysposobienia i Rozmieszczenia*). Nakon njegova raspuštanja ostao je u Velikoj Britaniji. Godine 1964. unaprijeđen je u čin kontraadmirala. Preminuo je 1973. godine.

Na kopnu je, među ostalima, kao načelnik stožera Vodstva Ratne mornarice u razdoblju 1942-1944. služio Włodzimierz Kodrębski, koji je nakon dolaska poljskih brodova u Veliku Britaniju 1939. godine dobio premještaj u kopnene službe zbog lošeg zdravstvenog stanja.

Valja spomenuti i Antonija Ledóchowskog. On nije postigao neku izrazito veliku karijeru u Ratnoj mornarici, ali je bio predavač na Mornaričkoj akademiji od 1920. do 1953. godine, s prekidom za vrijeme rata. Značajan je njegov doprinos kao didaktičara i sutvorca poljske pomorske terminologije. Izbačen iz akademije i progonjen, u nastavu se vratio tek 1962. i predavao do umirovljenja 1968. godine.

U sastav riječno-obalnog zbora poljske Ratne mornarice ušli su i časnici austro-ugarskih kopnenih snaga, među ostalima inženjerski poručnik Tadeusz Stokłosa, kasnije časnik mornaričkog zbora, komodor i mornarički ataše u Londonu u razdoblju 1939-1945,

te Karol Kopiec, kasnije komodor i zapovjednik 1. Samostalnog pričuvnog pomorskog bataljuna – prve jedinice poljske Ratne mornarice nakon Drugoga svjetskog rata.

U rujnu 1918. godine u Puli je osnovan ilegalni Poljski komitet, koji je imao za cilj pripremu za što bržu repatrijaciju što većeg broja časnika i mornara. Njegov je inicijator bio *Maschinenbetriebsleiter* 1. klase Jan Jeziorski, a među vodeće ličnosti ulazili su Karol Trzasko-Durski, *Linienschiffarzt* doktor Marian Gašiorowski, koji je kasnije u razdoblju 1923-1933. u činu pukovnika bio načelnik Saniteta poljske Ratne mornarice (valja napomenuti da je njegov prethodnik na tom položaju bio doktor Eugeniusz Ciastoń, a nasljednik mu je bio komodor Leonard Moszczeński, posmrtno unaprijeđen u čin kontraadmirala), Karol Korytowski i Antoni Ledóchowski, kojima su se kasnije priključili *Elektrooberingenieur* 1. klase Bernard Müller i Czesław Petelenz.

Jan Józef Jeziorski (1885-1976) nakon vraćanja nezavisnosti kratko je služio u Ministarstvu vojnih poslova, a potom u zrakoplovstvu, gdje je dobio čin bojnika. Komodor Bernard Müller (1878-1943) postao je 1918. godine načelnik Tehničkog odjeljenja Mornaričke sekcije Ministarstva vojnih poslova, nakon toga bio je načelnik opskrbe, a potom i načelnik Tehničkih službi Vodstva Ratne mornarice.

Eugeniusz Ciastoń²⁰ rodio se 1861. godine u gradiću Frysztak nedaleko Jasła. Bio je sin carinskog činovnika. Vojni rok odslužio je 1884. godine kao tzv. jednogodišnji dragovoljac. Tada je završio i školu za pričuvne časnike. Godine 1889. stekao je stupanj doktora medicine na Jagelonskom sveučilištu u Krakovu i nakon toga služio kao vojni liječnik na različitim funkcijama, na brodovima i u bolnicama austro-ugarske ratne mornarice. Godine 1912. umirovljen je. Mobiliziran je ponovno nakon izbivanja Prvoga svjetskog rata i preuzeo je dužnost načelnika mornaričkog saniteta Okružnog zapovjedništva u Trstu; tu je dužnost obnašao sve do jeseni 1918. godine. Godine 1916. napredovao je u čin pukovnika.

²⁰ Isto, str. 43.

Od 26. travnja 1919. godine služio je u Poljskoj vojsci kao viši sanitetski referent Odjela za pomorske poslove Ministarstva vojnih poslova. Godine 1921. je umirovljen, a potom 1923. unaprijeđen u čin brigadnog generala. Nastanio se najprije u Wadowicama i radio kao zubar. Godine 1925. preselio je u Krakov i tamo preminuo 1930. godine. Pokopan je na Rakowickom groblju.

Leonard Moszczeński²¹ rodio se 1889. godine u Lesku. Od 1909. služio je u austro-ugarskoj ratnoj mornarici, odakle je poslan na studij medicine. Studij je završio na Medicinskom fakultetu Jagelonskog sveučilišta, a 1915. promoviran je u čin potporučnika liječnika. Godine 1916. unaprijeđen je u čin *Marinenassistentarzt*, a 1917. – *Linienschiffarzt*. Potkraj Prvoga svjetskog rata služio je kao oficir liječnik na oklopnjači “Szent István”. Od listopada 1918. radio je u Poljskom komitetu u Puli.

Nakon povratka u zemlju 1919. godine najprije je služio u 8. sanitetskom bataljunu. Godine 1921. premješten je u Ratnu mornaricu u činu bojnika, a istovremeno je bio i predavač na Privremenom instruktorskom tečaju. Od 1926. godine obnašao je dužnost načelnika Sanitetske službe Vodstva Ratne mornarice, a potom načelnika Sanitetske službe Zapovjedništva Flote. Godine 1932. unaprijeđen je u čin potpukovnika. Od 1933. bio je načelnik saniteta Vodstva Ratne mornarice. Godine 1938. kao načelnik saniteta Zapovjedništva Ratne mornarice dobio je čin komodora. U rujnu 1939. godine evakuiran je zajedno s osobljem Vodstva Ratne mornarice u Voliniju, a potom prevezen u Równe, gdje je pao u sovjetsko zarobljeništvo. Do 16. travnja 1940. godine nalazio se u logoru u Kozielsku. Ubijen je u travnju ili svibnju iste godine u Katinu. Dana 9. studenog 2007. godine, zajedno s drugim osobama ubijenima u Katinu, Harkovu, Tveru i Mjednoju, posmrtno je unaprijeđen, te je dobio čin kontraadmirala.

Karol Kopiec²² rodio se 1893. godine u selu Wołcza, u okolici Sambora u lavovskom vojvodstvu. Godine 1914. mobiliziran je u au-

²¹ J. i M. Czerwiński, n. dj., str. 565.

²² Isto, str. 361-362.

strijsku vojsku te je do studenog 1918. godine bio zapovjednik voda 10. pješađijske pukovnije u Nowom Sączu.

U prosincu 1918. godine dragovoljno se javio u Poljsku vojsku te od ožujka do srpnja 1920. godine pohađao Pješađijsku školu kadeta u Varšavi. Nakon njezina završetka dobio je čin potporučnika. Kasnije je, od srpnja 1920. do veljače 1921. služio u II. mornaričkom bataljunu. Od 1921. do 1922. bio je slušač Privremenih instruktorskih tečajeva za časnike Ratne mornarice u Toruńu. Završio ih je u prosincu te napredovao u čin mornaričkog poručnika u riječno-obalnom časničkom zboru. Kasnije je do 1924. godine bio instruktor i adutant u Školi pomorskih specijalista.

Nakon toga je od 1924. do 1925. godine bio stožerni časnik pri zapovjedniku školskog divizijuna. Godine 1925. sudjelovao je u tečaju za zapovjednika baterije, a kasnije je bio instruktor u mornaričkoj školi *Kadra Marynarki Wojennej*. U razdoblju 1926-1929. služio je u Pinjskoj flotili, gdje je obnašao dužnost zapovjednika monitora "Warszawa", zapovjednika divizijuna monitora i voditelja obuke u Školi za specijaliste Pinjske flotile. Od 1929. godine ponovno je u Floti kao zapovjednik minonosca "Jaskółka" i referent za pitanja školovanja Zapovjedništva Flote. Godine 1930. unaprijeđen je u čin mornaričkog kapetana. Od travnja 1933. godine u Zapovjedništvu obalne obrane bio je taktički oficir za pomorske poslove, a potom je radio u II. odjeljenju Glavnog stožera Poljske vojske. U razdoblju 1937-1939. u Generalnom komesarijatu Poljske Republike u Slobodnom Gradu Gdańsku obnašao je dužnost načelnika Pomorskog odjeljenja. Godine 1938. dobio je čin kapetana fregate. Na prijelazu iz kolovoza u rujan 1939. nalazio se u Varšavi u Vodstvu Ratne mornarice te je zajedno s cijelim osobljem evakuiran u Voliniju. Za vrijeme okupacije radio je kao šumski radnik i zaposlenik mlina u Lucku. U svibnju 1944. prijavio se u 1. armiju Poljske vojske te je primljen u činu bojnika. Isprva je imao mjesto cenzora u armijskom stožeru. Još 1944. godine unaprijeđen je u čin kapetana bojnog broda te postao načelnik Ureda za novačenje. Kada je 29. listopada 1944. u Majdaneku kraj Lublina osnovan 1. Samostalni pričuvni mornarički bataljun, on je postao njegov zapovjednik. U travnju 1945. zajed-

no s njime premješten je u Gdańsk. Dana 7. srpnja 1945. godine u naredbi kojom je osnovana Ratna mornarica određeno je da se bataljun preda zapovjedniku Ratne mornarice i da se preformira u pukovniju. Formiranje Školske pukovnije Ratne mornarice završeno je 31. kolovoza 1945., a njezin zapovjednik postao je Karol Kopiec unaprijeđen u čin komodora. Tom je pukovnijom zapovijedao od kolovoza 1945. do veljače 1946. godine, a onda je demobiliziran. Nakon toga radio je u poduzeću obalne plovidbe "Gryf" i kao inspektor Glavne gradske uprave u Gdańsku. U mirovinu je otišao 1949. godine i nastanio se u Łódźi. Preminuo je 1969. godine. Sahranjen je na groblju Witomin u Gdyni.

Sumirajući, valja ustvrditi da su časnici koji su potekli iz carsko-kraljevske ratne mornarice u potpunosti položili ispit iz domoljublja i usprkos teškoj sudbini i službi daleko od domovine iskazali su se kao poljski rodoljubi. Gotovo su svi dali velik doprinos u izgradnji i razvoju poljske Ratne mornarice i podizanju novih kadrova.

POLJSKI ČASNICI APSOLVENTI VOJNE POMORSKE AKADEMIJE U RIJECI

Viceadmiral Napoleon Louis Edler von Wawel

Napoleon Louis – Wawel²³ rodio se 1861. godine u Krzeszowicama kod Krakova u poloniziranoj građanskoj obitelji francuskog podrijetla. Bio je sin pravnika i povjesničara, suca Zemaljskog suda u Krakovu. Njegov je otac dobio plemićku titulu 1877. godine zbog zasluga, te novo prezime Wawel.

Napoleon Louis najprije je pohađao gimnaziju u Krzeszowicama, a potom gimnaziju sv. Ane u Krakovu. Nakon toga upisao je Vojnu pomorsku akademiju u Rijeci, koju je završio 1880. godine kao mornarički kadet druge klase. Prije no što je dobio najniži časnički čin plovio je na korveti “Fasana” u Sjevernu i Južnu Ameriku. Krajem 1881. godine premješten je na fregatu “Laudon” te je na njoj služio do početka 1883. godine. Sudjelovao je i u borbama protiv ustanika u Boki kotorskoj. Godine 1883. unaprijeđen je u mornaričkog kadeta prve klase. Nakon što je služio na brodu s bočnim kotačem “Andreas Hofer”, u razdoblju 1884-1885. plovio je ponovno na korveti “Donau” na južnoamerička i sjevernoamerička mora. Godine 1885. unaprijeđen je u čin *Linienschiffs-Fähnrich*. Nakon toga se školovao na topovnjači “Velebit” i razaraču “Adler”. U razdoblju 1887-1892. sedam je puta mijenjao brodove. Najdulje je služio na školskom brodu “Novara” i na torpiljarkama. Godine 1892. postao je poručnik bojnog broda druge klase. Sljedeće godine sudjelovao je u dovođenju bojnog broda iz Elbląga u Pulu. Tijekom iduće dvije godine sudjelovao je u prekoceanskoj plovidbi korvete “Fruntsberg” prema obalama južne i istočne Afrike te prema Indiji. Ništa se ne zna o njegovoj

²³ W. Pater, n. dj., str. 90-92; J. Rydel, n. dj. s. 224-225.

službi u razdoblju 1897-1898. godine; 1899. služio je na torpiljarki "Viper", a sljedeće godine na oklopnom krstašu "Kaiser Karl VI". Između 1901. i 1903. bio je časnik krstarice "Radetzky". Tada je stupio na brod "Taurus" – jahtu veleposlanstva Austro-Ugarske u Carigradu, a onda na oklopnjaču "Habsburg". U razdoblju 1905-1909. bio je mornarički ataše pri austro-ugarskom veleposlanstvu u Londonu. Godine 1905. napredovao je u čin kapetana korvete, a 1907. kapetana fregate. Nakon povratka iz Londona najprije je vjerojatno bio viši časnik na oklopnjači "Arpad", a kasnije je zapovijedao većim brodovima. Usporedno s napredovanjem u čin kapetana bojnog broda povjereno mu je zapovjedništvo oklopnog krstaša "Kaiser Karl VI", a sljedeće godine oklopnjače "Erzherzog Ferdinand Max". Godine 1913. napredovao je u čin kontraadmirala te je imenovan zamjenikom predstojnika Pomorsko-tehničkog odbora. Nakon proglašenja mobilizacije preuzeo je dužnost zapovjednika pomorske obrane Pule te je na toj dužnosti ostao do kraja 1916. godine. Potom je 1. svibnja 1917. napredovao u čin viceadmirala. Dana 1. listopada 1917. umirovljen je na vlastiti zahtjev te se nastanio u Beču.

Uskoro nakon toga došao je u Varšavu te je dulje vrijeme nastojao stupiti u oružane snage, istovremeno radeći kao civilni službenik u Odjelu za pomorske poslove. Formalno je primljen u Poljsku vojsku 14. travnja 1920. godine te je 30. siječnja 1921. potvrđen za general-pukovnika u mornaričkom zboru. Godine 1920. raspoređen je u Ministarstvo vanjskih poslova i imenovan na dužnost izaslanika vlade za Međunarodnu komisiju za pitanja Odre. Tu je dužnost obnašao do 1923. godine. Bio je žrtva personalne čistke koju je u Ministarstvu vanjskih poslova proveo ministar Marian Seyda. Demobiliziran je 30. rujna 1920. s pravom nošenja uniforme viceadmirala. Najprije je živio u Beču, a onda je 1923. preselio u Bydgoszcz. Osnovao je zakladu koja je dodjeljivala stipendije siromašnim časnicima Ratne mornarice. Godine 1934. izvršio je samoubojstvo.

Komodor Bogumił Nowotny

Bogumił Franciszek Nowotny²⁴ rodio se 1872. godine u Wieliczki. Bio je sin višeg činovnika Zemaljskog suda u Krakovu i dvorskog savjetnika Bogumiła Nowotnoga. Pohađao je realne gimnazije u Wieliczki, Krakovu i Nowom Targu, gdje je maturirao. Pod utjecajem kapetana Juliusza von Rippera nakon završetka škole 1889. godine polagao je – u početku bezuspješno zbog nedostatnog poznavanja njemačkog jezika – prijemni ispit na Vojnoj pomorskoj akademiji u Rijeci. Budući da isprva nije uspio, iste je godine započeo studirati na politehnici u Grazu. Sljedeće godine ponovno je pristupio prijemnom ispitu na akademiji i taj ga put prošao uspješno. Godine 1890. primljen je u austro-ugarsku ratnu mornaricu te je prošao školovanje na korveti “Novara”, a potom na prijelazu iz 1891. u 1892. godinu praksu na fregati “Erzherzog Friedrich”. U ožujku 1892. godine položio je ispit za mornaričkog kadeta druge klase te je u razdoblju 1892-1895. služio na fregati “Saida”. Odslužio je dvogodišnju školsku plovidbu u luke istočne Australije, Novog Zelanda i malezijskih otoka. Nakon što je 1894. godine položio časnički ispit u ratnoj mornarici napredovao je u mornaričkog kadeta prve klase. Nakon staža na bojnom brodu “Landau” i korveti “Bravo” dobio je unapređenje u čin *Seefähnrich*. Potom je na školskom brodu “Alpha” prošao tečaj za torpedno naoružanje te stažirao na torpiljarkama i bojnim brodovima sve do dobivanja čina trupnog časnika. Unaprijeđen u čin *Linienschiffsleutnant* 1900. godine služio je na monitorima Dunavske flotile, među ostalima kao zapovjednik riječnog monitora “Maros”. Godine 1902. premješten je na dužnost zapovjednika torpednog naoružanja oklopnog krstaša “Kaiser Karl VI” koji je krenuo na putovanje prema Kini i Japanu. Od lipnja 1903. godine tijekom dvije godine obavljao je dužnost zapovjednika zaštite austro-ugarskog konzulata u Peking.

Nakon povratka u Austro-Ugarsku 1905. godine nastavio je službu kao časnik za obuku u Vojnoj pomorskoj akademiji u Rijeci. Slu-

²⁴ Sławomir Kudela, W. Pater, Komandor Bogumił Nowotny (1872-1960), u: Bogumił Nowotny, *Wspomnienia*, Gdańsk 2006, str. XIV-XXXII.

žio je na nekoliko brodova: bio je prvi časnik torpedne topovnjače “Komet”, torpedni časnik na bojnom brodu “Radetzky” i zapovjednik torpiljarke “Würger”. Potom je postao savjetnik za pomorske poslove i ađutant generala Marijana Varešanina, u to doba vojnog zapovjednika Zadra u Dalmaciji. U ljeto 1908. godine proveo je tri mjeseca na putovanju po Rusiji, između ostalog i u obavještajne svrhe.

Kasnije je postao zapovjednikom torpiljarke “Bussard”, a ujedno i skupine torpiljarki u Trstu. Završio je artiljerijski tečaj u Pulji. Od kraja 1910. skoro godinu dana služio je na oklopnom krstašu “Kaiserin und Königin Maria Theresia”. Godine 1912. napredovao je u čin kapetana korvete i za skoro godinu dana preuzeo je dužnost zamjenika zapovjednika školske torpiljarke “Alpha” nakon čega je služio na oklopnjači obalne obrane “Wien”, bojnom brodu “Tegetthoff” i krstarici “Kaiser Franz Josef I”. Krajem studenog 1913. godine preuzeo je dužnost zapovjednika torpedne topovnjače “Trabant” dodijeljene Vojnoj pomorskoj akademiji u Rijeci. Tu je dužnost obnašao do izbijanja Prvoga svjetskog rata. Dana 24. srpnja 1914. godine imenovan je zapovjednikom razarača “Scharfschütze” te je na njemu služio gotovo tri godine sudjelujući u ratnim operacijama. U najznačajnije akcije u kojima je sudjelovao ubraja se sudjelovanje u granatiranju crnogorske obale u razdoblju od 16. do 17. rujna 1914. godine, uspješan napad na crnogorsku luku Bar 18. listopada 1914. godine, te noćna akcija prodora u kanal Corsini koji vodi prema Ravenni 24. svibnja 1915. godine, sudjelovanje u napadu lakih snaga na talijanske objekte u okolicama Ancone 26. srpnja 1915. godine, te bitka protiv talijanskih torpiljarki oko Porto Corsini 3. svibnja 1916. godine i bitka u Otrantskim vratima 23. prosinca 1916. godine. Navedeni uspjesi donijeli su mu 1. svibnja 1917. godine napredovanje u čin kapetana fregate. Od svibnja 1917. obnašao je dužnost zapovjednika Torpedo-Depotschiffes “IV”. Nekoliko mjeseci bio je zapovjednik utvrde na Malom Lošinju, a od veljače do travnja 1918. godine zapovjednik oklopnjače “Erzherzog Karl” i ujedno zapovjednik eskadre oklopnjača.

Prema želji premijera vlade Namjesničkog vijeća²⁵ Jana Steczkowskog, uz podršku nadvojvode Karla Stjepana, koji je u proljeće 1916. godine tražio od njega da otputuje u Varšavu radi provjere mišljenja vladajućih krugova u vezi koncepcije prema kojoj bi Poljska trebala biti povezana s Habsburškom Monarhijom preko unije, on je 17. studenog 1917. godine predao molbu za premještaj u poljsku Ratnu mornaricu ili na dužnost savjetnika Namjesničkog vijeća, te elaborat na temu poljske riječne i pomorske plovidbe. Nakon toga je 24. travnja poljska vlada zatražila od carsko-kraljevskog Ministarstva vanjskih poslova da se Bogumił Nowotny premjesti u službu pri poljskoj vladi radi organiziranja riječne plovidbe, na što je Beč pozitivno reagirao. Zbog toga je Nowotny oslobođen službe u ratnoj mornarici Austro-Ugarske.

Isprva je u travnju dodijeljen njemačkom generalnom gubernatoru u Varšavi, a 18. lipnja 1918. godine preuzeo je dužnost načelnika Sekcije plovidbe Ministarstva industrije i trgovine u vladi Poljskog Kraljevstva. Dužnost je obnašao do 30. listopada. Na prijelazu iz srpnja u kolovoz sudjelovao je u dvotjednom inspekcijskom putovanju Vislom iz Krakova u Gdańsk. Početkom listopada 1918. godine bio je suosnivač Udruženja zaposlenika plovidbe “Bandera Polska”, ali je 5. listopada poljska vlada obavijestila bečko Ministarstvo vanjskih poslova da je dužnost koju obnaša Nowotny izgubila smisao. Dana 9. listopada 1918. Nowotny je dao ostavku na svoju dotadašnju funkciju, a 29. listopada predao je molbu za ponovno stupanje u carsko-kraljevsku ratnu mornaricu te izvještaj o svome sudjelovanju u inspekcijskom putovanju duž Visle.

U to vrijeme Prvi svjetski rat bližio se kraju, a austro-ugarsko carstvo treslo se u svojim temeljima. Namjesničko vijeće koje je upravljalo Poljskom pokušavalo je preuzeti vlast u državi koja se obnavljala. U proglasu izdanom 12. listopada 1918. godine i upućenom vojnicima pripadnicima vojski država djelatelj Poljske, po-

²⁵ Namjesničko vijeće (*Rada Regecyjna*) bilo je tijelo sastavljeno od poljskih uglednika koje su 1917. bile osnovale okupacijske vlasti Njemačke i Austro-Ugarske. To je vijeće trebalo upravljati upravo proglašenim Poljskim Kraljevstvom, ovisnim o Centralnim silama.

zvalo ih je da se jave u Poljsku vojsku koja se formirala u glavnome gradu. Krajem listopada 1918. godine Bogumił Nowotny dobio je od načelnika stožera Namjesničkog vijeća naredbu da otputuje u Pulu radi istraživanja mogućnosti preuzimanja austro-ugarskih brodova te okupljanja i premještanja mornara poljskog podrijetla u Poljsku.

To je putovanje završilo u Beču, gdje je Nowotny saznao za predaju austro-ugarske mornarice novonastaloj Državi Slovenaca, Hrvata i Srba, te se bezuspješno trudio da se Poljskoj preda brod iz baze "Gää". Iz Beča je preko radija objavio proglas Poljacima koji su služili u austro-ugarskoj vojsci da se vrate u Poljsku. Dana 31. listopada 1918. godine obavijestio je vojne vlasti u Beču da on ostaje u Poljskoj te se 3. studenog vratio u Varšavu. Dana 10. studenog dobio je naredbu da preuzme brodove na Visli od Nijemaca te je do 12. studenog nakon pregovora s njemačkim Vojničkim sovjetom preuzeo u Varšavi skladišta i brodovlje Vislanske plovidbe i pristaništa. Odaslao je na brodovima oko 2000 njemačkih vojnika te je jahtom iz Varšave u Toruń evakuirao generalnog gubernatora, pukovnika Hansa von Beselera.

U studenom je organizirao skupinu od 250 mornara koji su doputovali u Varšavu i od njih formirao posade za dio preuzetih brodova. Nakon što je Vislanska plovidba predana Sekciji vodenih prometnica Ministarstva prometa, predložio je načelniku Glavnog stožera Poljske vojske projekt osnivanja poljske ratne mornarice. Dekret kojim je osnovana Mornarička sekcija u Ministarstvu vojnih poslova potpisao je načelnik države Józef Piłsudski 28. studenog 1918. godine. Tim je dekretom Bogumił Nowotny imenovan pukovnikom mornarice i načelnikom sekcije. Formalno je tek 1. siječnja 1919. stavljen u mirovinu u činu kapetana bojnog broda, a od 28. veljače 1919. našao se u poljskoj državnoj službi.

Potreba da se pridošli mornari stave u organizacijske okvire bio je osnovni razlog za pripremu dekreta o stvaranju mornarice. Zahvaljujući tomu, početkom prosinca Nowotny je dobio vojarne u Modlinu u koje je upućeno oko 300 mornara te je od njih formiran Pričuvni odred mornara. Usprkos poteškoćama, mornarički pukovnik Bogumił Nowotny bavio se organizacijom pomorskih oružanih snaga.

U prosincu 1918. godine osnovana je Vislanska flotila. Istovremeno je organizirano sjedište Mornaričke sekcije u Varšavi. Organizacijska struktura sekcije potvrđena je 5. ožujka 1919. godine, ali je 11. ožujka Bogumił Nowotny dao ostavku. Njezin su osnovni uzrok bile neugodnosti vezane uz vršenje rukovodeće funkcije u mornarici te predviđene personalne promjene u Ministarstvu vojnih poslova. Krajem veljače 1919. godine zbog žalbe koju je podnijela nekolicina podređenih Bogumił Nowotny je suspendiran sa svojih dužnosti. Sudska istraga, koja je provedena, oslobodila ga je svih optužbi. Ipak, njegov je zahtjev za ostavkom prihvaćen te je 1. srpnja 1920. Nowotny na vlastiti zahtjev oslobođen aktivne službe. Nakon verifikacije, 4. ožujka 1922. godine umirovljen je s danom 1. srpnja 1920. u činu pukovnika s pravom nošenja uniforme. Ipak, pronađeno je pismo koje je 9. listopada 1918. godine uputio u Mornarički odjel carsko-kraljevske ratne mornarice. Sadržaj tog pisma mogao je svjedočiti o nedostatku Nowotnyjeva domoljublja i pismo je postalo temelj pokretanja postupka od strane Ministarstva vojnih poslova protiv Bogumiła Nowotnog pred Sudom časti za stožerne oficire pri Vodstvu Ratne mornarice. Sud časti je u svome pravorijeku iz 1925. godine ustvrdio da Bogumił Nowotny prilikom stupanja u službu u poljskoj Ratnoj mornarici nije povrijedio oficirsku čast te je oslobođen optužbe.

Od 1925. godine Bogumił Nowotny nastojao je dobiti potvrdu u čin kontraadmirala. Postupak je došao do Vrhovnog upravnog suda, koji je 26. ožujka 1927. godine izdao presudu nepovoljnu za Nowotnoga. On je tada shvatio da je jedini put koji mu je preostao izravno obraćanje predsjedniku Poljske Republike i ministru vojnih poslova. Ta pisma, gotovo identična što se tiče sadržaja, u kojima je Nowotny predstavio svoju službu u poljskoj mornarici, napisana su 30. studenog 1927. godine.

Nakon povlačenja iz aktivne službe Nowotny se posvetio organizaciji trgovačke flote. Osnovao je Pomorsko društvo "Sarmacja", čiji su brodovi prvi plovili pod poljskim zastavama iz Gdańska u engleske i skandinavske luke. U to ga je vrijeme verifikacijska komisija odredila za umirovljenje u činu pukovnika. Nisu u obzir uzete njego-

ve zasluge na polju organiziranja mornarice, nisu utvrđene okolnosti za koje nisu postojali dokumenti u njegovim osobnim dosjeima, ali su se lako mogle utvrditi saslušavanjem svjedoka. On se dvaput obraćao s molbom da se predmet ponovno razmotri, ali bezuspješno. Argumentirao je da je požrtvovno služio Poljskoj. U austro-ugarskoj mornarici odslužio je 28 godina, a kada se uzme u obzir godine rata i razdoblje provedeno na brodovima, to je ukupno bilo 42 godine 2 mjeseca i 24 dana. U poljskoj Ratnoj mornarici odslužio je godinu, 7 mjeseci i 6 dana, što je ukupno davalo 43 godine i 10 mjeseci službe. Već je u austro-ugarskoj ratnoj mornarici zaslužio čin kontraadmirala i trebao ga je dobiti jer se nakon preuzimanja zapovjedništva skupine oklopnjača nalazio na radnom mjestu kontraadmirala. Časnici istog ranga, a čak i nižeg, koji su ostali do kraja rata u austro-ugarskoj ratnoj mornarici dobili su taj čin. Nowotny je uskoro nakon preuzimanja te dužnosti oslobođen službe kako bi mogao služiti Namjensničkom vijeću. Naglašavao je da je stvarao temelje poljske mornarice i predano stavio svoje usluge na raspolaganje državi. Osobnu je imovinu ostavio u Puli te ju je izgubio, a zbog slabog zdravlja i starije dobi ne može zarađivati za život. Lišen drugih prihoda uzdržavao se od mirovine, od koje je morao pomagati obitelj. Molio je da mu se prizna čin kontraadmirala i poveća mirovina. Oba su pisma završila odbijenicom, bez ponovnog razmatranja, samo na temelju odluke Vrhovnoga upravnog suda. Ipak je zahvaljujući ovim svojim nastojanjima Nowotny dobio čin komodora.

Nakon odlaska iz Ratne mornarice Bogumił Nowotny predložio je ministru financija projekt osnivanja pomorskog društva, što je i ostvareno uz pomoć Malopoljske banke (Bank Małopolski) i privatnih dioničara, kao primjerice nadvojvode Karla Stjepana Habsburga iz Żywieca i kasnijeg ministra Aleksandra Skrzyńskog. Nowotny je postao direktor Pomorskog društva "Sarmacja" d.d. Isprva je bio smješten u Kopenhagenu, gdje je nadgledao eksploataciju prvoga broda nabavljenog u Danskoj, a od 1922. godine u Gdańsku, matičnoj luci brodova "Sarmacije". Nakon što je društvu pristupio i norveški brodovlasnik Det Bergenske Baltic Corporation broj brodova tog društva porastao je na četiri. Vjerojatno je u to vrijeme Bogumił

Nowotny, koji je od 1924. godine živio u Varšavi, studirao u bečkoj Hochschule für Welthandel. Studij je završio 1925. godine, ali je već sljedeće godine “Sarmacija” prestala postojati nakon što je zbog nesreća izgubila svoje brodovlje.

Prema narudžbi direktora Banke zemaljske privrede (Bank Gospodarstwa Krajowego) Bogumił Nowotny izradio je projekt reorganizacije riječne plovidbe po Visli, te projekt osnivanja novog broderskog dioničkog društva na temelju sredstava Banke zemaljske privrede. Motorni pogon brodova, koji je predlagao, izazivao je rezerve stručnjaka, ali je projekt odbačen uskoro nakon Svibanjskog prevrata. Napadan u medijima, Nowotny se povukao iz javnog života, ostajući jedino član Vijeća Glavne pomorske i riječne lige. Godine 1933. Bogumił Nowotny otputovao je zbog zdravstvenih razloga na obalu Kvarnerskog zaljeva, u Opatiju, koja se tada nalazila pod talijanskom vlašću.

Kada je 1939. godine izbio Drugi svjetski rat, a njemačka vojska zauzela Poljsku, zahvaljujući pomoći svoga kolege iz austro-ugarske mornarice – regenta Mađarske admirala Miklósa Horthyja – Nowotny je dobio malu počasnu mirovinu. Početkom 1945. godine njegov nekadašnji podređeni, a tada pripadnik lokalnih partizanskih snaga, upozorio ga je da će biti uhapšen i strijeljan. Tada je uz pomoć prijatelja Nowotny uspio pobjeći u Italiju. Nakon boravka u logoru nastanio se u Castel Gandolfu pokraj Rima. Tamo je umro i sahranjen 1960. godine.

Komodor Karol Trzasko-Durski

Karol Trzasko-Durski²⁶ rodio se 1894. u Grazu. Godine 1914. završio je Vojnu pomorsku akademiju u Rijeci i nakon toga služio u austro-ugarskoj ratnoj mornarici do siječnja 1915. na minonoscu “Basilisk” kao niži časnik, a od tada na oklopnjači “Habsburg” kao mlađi časnik polubaterije 150 milimetarskih topova. Od svibnja do studenog iste godine prošao je tečaj za promatrače zrakoplova, a kasnije za pilote. U svibnju 1916. godine napredovao je u čin *Li-*

²⁶ J. i M. Czerwiński, n. dj., str. 326-327.

nienschiffsfähnrich. Služeći u mornaričkom zrakoplovstvu bio je zapovjednik eskadre i voditelj škole za promatrače zrakoplova. Godine 1918, nakon završetka rata, boravio je u poljskom vojnom logoru u Santa Maria Capua Vitere kod Napulja, gdje je završio skraćenu časničku školu. U svibnju 1919. godine došao je u Poljsku i primljen je u poljsku ratnu mornaricu u činu mornaričkog poručnika. Služio je u Mornaričkoj sekciji Ministarstva vojnih poslova, a onda u Odjelu za pomorske poslove kao referent za organizaciju i zrakoplovstvo. U proljeće 1920. poslan je u Solun odakle je na iznajmljenom brodu “Cavalla” dopremio oružje. Od svibnja do lipnja iste godine služio je u Pinjskoj flotili kao zapovjednik isturene baze u Mozyrzu. Od ljeta 1920. do siječnja 1922. godine obnašao je dužnost pročelnika Organizacijske referade Obalnog zapovjedništva u Pucku, baveći se istovremeno pitanjima zrakoplovstva. Godine 1921. verificiran je kao mornarički kapetan od 1. lipnja 1919. godine.

U razdoblju 1922-1927. služio je u Floti, najprije kao zapovjednik topovnjače “Generał Haller”, a potom kao zapovjednik broda “Jaskółka” i istovremeno zapovjednik skupine traulera, ponovno zapovjednik broda “Generał Haller” i kao časnik palube na transportnom brodu “Warta”. Godine 1924. ponovno je postao zapovjednik “Jaskółke” te je napredovao u čin kapetana fregate. Godine 1925. postao je zapovjednik topovnjače “Komendant Piłsudski”, a 1926. zapovjednik Školskog divizijuna. Nakon toga do 18. ožujka 1927. godine bio je posljednji zapovjednik transportnog broda “Warta”. U razdoblju 1927-1933. zapovijedao je Zrakoplovnim divizijunom u Pucku. Od veljače 1930. do travnja 1931. pohađao je Časnički taktički kurs. Godine 1931. unaprijeđen je u čin kapetana bojnog broda, a priznata mu je specijalnost mornaričkog pilota i promatrača. U razdoblju 1933-1939. služio je u Vodstvu Ratne mornarice, isprva kao pročelnik Samostalne referade za zrakoplovstvo, a od 1934. godine kao načelnik Mornaričkog zrakoplovstva. U rujnu 1939. godine evakuiran je u Voliniju, odakle je preko baltičkih zemalja i Skandinavije prešao u Englesku. Od 19. prosinca 1939. godine do rujna 1940. bio je zapovjednik broda-baze “Gdynia”, a potom je obnašao dužnost voditelja Baze za opskrbu. U srpnju 1942. imenovan je zapovjedni-

kom Poljske mornaričke misije u Gibraltaru. Od rujna 1943. vršio je i obveze starijeg časnika Poljske ratne mornarice na Sredozemnom moru. Nakon toga od listopada 1944. do 1945. godine služio je u Vodstvu Ratne mornarice pri stožeru Vrhovnog zapovjednika. Godine 1945. dobio je čin komodora. Od te godine obnašao je dužnost zapovjednika logora ORP “Bałtyk”. Nakon demobilizacije ostao je u Engleskoj, a 1948. godine emigrirao u Kanadu. Preminuo je 1971. godine u Torontu, te je tamo i sahranjen.

Komodor Ludwik Ziembicki

Ludwik Ziembicki²⁷ rodio se 1898. godine. Završio je Vojnu pomorsku akademiju i služio u austro-ugarskoj ratnoj mornarici. Povrh toga završio je torpednu školu i artiljerijski tečaj. Godine 1919. primljen je u poljsku Ratnu mornaricu u činu poručnika korvete i služio je u mornaričkom bataljunu u Modlinu. Godine 1920. borio se u sastavu 1. čete I. bataljuna Mornaričke pukovnije napredujući u čin mornaričkog poručnika. Od prosinca 1920. do srpnja 1921. stažirao je u britanskoj Kraljevskoj mornarici (*Royal Navy*). Godine 1921. verificiran je u čin mornaričkog poručnika. Od listopada 1921. bio je instruktor u Školi za mornaričke specijaliste. Godine 1922. završio je tečaj veze te je nakon toga služio u Pinjskoj flotili, od travnja kao zapovjednik naoružanog minonosca “General Sosnkowski”. Od 1924. do lipnja 1925. godine bio je zapovjednik II. skupine monitora i monitora “Warszawa”. Godine 1924. napredovao je u čin kapetana korvete, a sljedeće, 1925. godine, pohađao je *Ecole des officiers canonniers* u Toulonu. Godine 1928. postao je zapovjednik topovnjače “Komendant Piłsudski”. Nakon toga je u razdoblju 1928-1930. zapovijedao torpiljarkom “Podhalanin”. Od studenog 1931. godine do ožujka 1932. bio je slušač taktičkog tečaja u Toruńu. Godine 1932. postao je zapovjednik torpiljarke “Mazur”, a 1933. napredovao je u čin kapetana fregate. U razdoblju 1935-1936. bio je zapovjednik razarača “Wicher”. Od lipnja 1936. do rujna 1939. služio je u Vodstvu Ratne mornarice kao načelnik artilje-

²⁷ Isto, str. 474-475.

rije i odjela naoružanja. Godine 1938. dobio je čin kapetana bojnog broda. Od lipnja do kolovoza 1939. bio je član komisije brigadnog generala Ludomiła Rayskog u Londonu, odakle se vratio u Varšavu prije izbijanja rata. U rujnu je evakuiran zajedno s Vodstvom Ratne mornarice u Voliniju, odakle je preko Mađarske prešao u Francusku. Od 25. studenog 1939. do siječnja 1940. bio je zapovjednik Mornaričke časničke škole na brodu-bazi "Gdynia", potom od siječnja do veljače 1940. zamjenik načelnika Zapovjedništva popumbe Flote, a kasnije od veljače do lipnja zapovjednik Škole za pomorske specijaliste na brodu "Gdynia". Od 5. lipnja do prosinca iste godine bio je zapovjednik Centra za školovanje specijalista Flote. Dana 9. prosinca postao je načelnik Zapovjedništva popumbe Flote. Od rujna 1942. služio je u Vodstvu Ratne mornarice kao načelnik Organizacijsko-obrazovne referade. Nakon toga postao je zapovjednik I. divizijuna razarača, a istovremeno je vršio dužnost zapovjednika pomorskog sektora "Sjever". Plovio je kao stažist na britanskim bojnim brodovima "Anson" i "Hove" te teškom krstašu "Berwick". Od 30. prosinca 1943. bio je časnik za vezu Ratne mornarice pri stožeru Vrhovnog zapovjednika. Godine 1946. napredovao je u čin komodora. Nakon rata nastanio se u Londonu. Preminuo je 1985. godine i sahranjen je u Londonu.

Kapetan bojnog broda Franciszek Dyrna

Franciszek Dyrna,²⁸ stariji brat kapetana bojnog broda Fryderyka Dyrne, rodio se 1881. godine. Završio je Vojnu pomorsku akademiju u Rijeci. Od 1901. godine služio je u austro-ugarskoj ratnoj mornarici. Godine 1906. napredovao je u čin poručnika fregate, a 1911. u čin poručnika bojnog broda. Nakon dolaska u zemlju služio je u poljskoj Ratnoj mornarici. Godine 1918. postao je zamjenik zapovjednika vojne luke Modlin, a od veljače 1919. bio je, u činu mornaričkog kapetana, zapovjednik te luke. Od travnja iste godine organizirao je I. mornarički bataljun i postao njegov prvi komandant. Godine 1920. verificiran je u čin kapetana bojnog broda.

²⁸ Isto, str. 327.

Godine 1921. bio je predstavnik poljske vlade u Slobodnom Gradu Gdańsku, te je tamo umirovljen. Izvršio je samoubojstvo 1922. godine u Gdańsku.

Kapetan bojnog broda Fryderyk Dyrna

Fryderyk Jerzy Dyrna²⁹ rodio se 1884. godine. Bio je mlađi brat kapetana bojnog broda Franciszeka Dyrne. Završio je Vojnu pomorsku akademiju u Rijeci 1904. godine, te Elektrotehnički fakultet Bečke politehnike. Godine 1908. napredovao je u čin poručnika fregate, a 1918. u poručnika bojnog broda. Nakon povratka u Poljsku služio je u Mornaričkoj sekciji Ministarstva vojnih poslova u činu kapetana korvete. Od prosinca 1918. godine nadzirao je u Rosythu u Škotskoj remont njemačkih torpiljarki koje su predane Poljskoj. Godine 1921. verificiran je u čin kapetana bojnog broda. Od siječnja 1922. godine privremeno je služio u Vodstvu Ratne mornarice, a od 1923. u VI. Odjelu Ministarstva vojnih poslova. Umirovljen je 1928. godine. Bio je dopredsjednik, a od 1938. godine predsjednik Saveza bivših mornara, član Uprave pomorske i kolonijalne lige u Šleskoj te član Šleskog aerokluba. Od 1935. godine radio je kao inženjer u Kraljevskoj željezari u Chorzowu. Od 1938. godine živio je u mjestu Trzyniec u Zaolžju, a od 1939. u Beču, potom u razdoblju 1949-1962. u New Yorku. Godine 1962. vratio se u Beč, gdje je živio do kraja života. Umro je 1973. godine.

Kapetan bojnog broda Włodzimierz Kodrębski

Włodzimierz Andrzej Kodrębski³⁰ rodio se 1900. godine u Tarnowu. Do studenog 1918. bio je slušač Vojne pomorske akademije u Rijeci. Dana 30. studenog iste godine prijavio se u Mornaričku sekciju Ministarstva vojnih poslova kao kadet. Od prosinca služio je u Zapovjedništvu Vojne luke u Modlinu, a 12. siječnja unaprijeđen je u čin mornaričkog poručnika te je služio u 2. četi Pomorskog bataljuna. Do 10. travnja 1919. godine zapovijedao je

²⁹ Isto, str. 327-328.

³⁰ Isto, str. 359.

motornim brodom “Nr 4” u sastavu 1. Pomorskog bataljuna iz Modlina te je sudjelovao u preuzimanju Pomeranije, a u Pucku je bio na svečanosti izlaska Poljske na more. Od lipnja 1920. godine služio je u 1. bataljunu Mornaričke pukovnije, s kojim je sudjelovao u borbama na Visli. Dana 4. studenog iste godine imenovan je stožernim časnikom divizijuna torpiljarki te je zajedno s posadama otputovao po brodove u Englesku. Vratio se s tri torpiljarke 28. rujna 1921. godine. Godine 1921. verificiran je u čin mornaričkog poručnika. Godine 1923. služio je u divizijunu torpiljarki na brodu “Mazur”, a u razdoblju 1924-1925. u Pinjskoj flotili kao zapovjednik monitora “Toruń”. Godine 1924. napredovao je u čin mornaričkog kapetana. U razdoblju 1925-1926. bio je slušač *Ecole des officiers torpilleurs* u Toulonu. Tijekom 1927. godine stažirao je na francuskim razaračima i podmornicama. Godine 1928. obnašao je dužnost zapovjednika “Generala Sosnkowskog” i bio načelnik podmorskog naoružanja Zapovjedništva Vojne luke Gdynia. Godine 1929. bio je zapovjednik torpiljarke “Ślżazak” i časnik zadužen za podmorsko naoružanje divizijuna torpiljarki. Od veljače do travnja 1930. godine pohađao je pripravnčki tečaj za kapetane korvete i kapetane fregate. U kolovozu 1930. bio je zapovjednik torpiljarke “Mazur” tijekom posjete u Talinu u sastavu pratnje predsjednika Poljske Republike. Godine 1932. napredovao je u čin kapetana fregate, a u to je vrijeme bio i zapovjednik Školskog divizijuna. Od rujna do prosinca predavao je na tečaju za časnike za signalizaciju. Bio je autor projekta i organizator sustava signalne veze te časnik za podvodno naoružanje u stožeru Zapovjedništva flote. Od travnja 1933. do lipnja 1934. nalazio se na dužnosti zapovjednika razarača “Wicher”, a od 1935. do 1937. bio je zapovjednik razarača “Burza”. Godine 1938. unaprijeđen je u čin kapetana bojnog broda. Od 1938. do studenog 1939. bio je zapovjednik razarača “Błyskawica”. Od studenog do prosinca te godine kao zapovjednik baze “Gdynia” organizirao je poljsku Ratnu mornaricu u Velikoj Britaniji. U prosincu je imenovan načelnikom Povijesnog biroa Ratne mornarice (tu je funkciju vršio do travnja 1940.), a kasnije – od travnja do rujna – vodio je registracijski ured Povijesnog biroa Ratne mornarice. Od 1940. do 1941. godine bio je zapovjed-

nik Škole kadeta Ratne mornarice u bazi “Gdynia”. Od rujna 1941. do ožujka 1942. bio je zapovjednik II. divizijuna torpiljarki, a od siječnja 1942. zapovjednik I. divizijuna razarača. Od ožujka do svibnja iste godine vršio je i dužnost mornaričkog zapovjednika područja “Sjever”. Od svibnja do listopada 1942. godine bio je zapovjednik grupe podmornica, a od 17. listopada načelnik stožera Vodstva Ratne mornarice i zamjenik predstojnika Vodstva Ratne mornarice. Dana 31. listopada 1942. godine potvrđen je na mjestu načelnika stožera Vodstva Ratne mornarice. Od 3. siječnja 1944. godine nalazio se na funkciji načelnika Istraživačkog biroa Vodstva Ratne mornarice u Londonu. Nakon rata ostao je u Engleskoj i tamo je umro 1948. godine. Sahranjen je na groblju Wrexham u Walesu.

Kapetan bojnog broda Hugon Pistel

Hugon Pistel³¹ rodio se 1890. godine u Lavovu. Godine 1909. izvršio je Vojnu pomorsku akademiju u Rijeci. Do 1918. služio je u austro-ugarskoj ratnoj mornarici. Bio je specijalist za podmornice. Plovio je na “U-14” pod zapovjedništvom glasovitog Georga von Trappa. Primljen je u poljsku Ratnu mornaricu u činu mornaričkog kapetana, a 4. studenog 1920. godine imenovan je na funkciju zapovjednika Školskog divizijuna. Dana 11. svibnja iste godine verificiran je u čin kapetana bojnog broda. U jesen te godine odustao je od službe zbog sukoba s načelnikom stožera Flote kapetanom bojnog broda Józefom Unrugom i prešao u pričuvu. Najprije je postao zamjenik direktora Odjela trgovačke mornarice, a na kraju je bio načelnik Odjela za plovidbu Ministarstva industrije i trgovine. Bio je aktivan i u Ligi poljske plovidbe. Od 1924. godine rukovodio je radom Morske i riječne lige te bio u uredništvu mjesečnika *Morze* (*More*). Od listopada 1926. godine, kao načelnik Odjela za plovidbu, predsjedavao je povjerenstvom koje je u Francuskoj preuzimalo pet brodova za Poljsku plovidbu. Imao je diplomu kapetana duge plovidbe. Godine 1927. kupio je u Nizozemskoj brod “Tczew” i dovezao ga iz Engleske u Gdyniu. Od 1929. kao načelnik Odjela za plovidbu bio

³¹ Isto, str. 410.

je aktivan u udruženju Doma mornara u Gdyni te u Vijeću poljske plovidbe, u kojem je izradio program razvoja pomorske plovidbe. Godine 1930. postao je suvlasnik poduzeća pomorskog osiguranja “Gdynika”, a potom i njegov direktor. Od 1932. godine, nakon otказа rada u Ministarstvu industrije i trgovine, bio je zamjenik direktora Poljske plovidbe u Gdyni. Dana 5. rujna 1939. godine pozvan je iz pričuve te poslan preko Rige u Stockholm u cilju organiziranja broda-baze za podmornice. Iste godine postao je mornarički ataše u Stockholmu. Od 27. listopada iste godine bio je načelnik Odjela trgovačke mornarice Vodstva Ratne mornarice u Parizu, a potom u Londonu. Od 1. siječnja 1940. godine u Vodstvu Ratne mornarice vodio je Budžetsko-računovodstvenu referadu i Trgovačku mornaricu, a od 13. ožujka iste godine bio istovremeno i zapovjednik zgrade Vodstva Ratne mornarice u Londonu, dok je od prosinca 1940. do prosinca 1941. godine bio načelnik Samostalne računovodstvene referade i Trgovačke mornarice. Od prosinca 1941. bio je na raspolaganju predstojnika Vodstva Ratne mornarice. Od siječnja 1942. do siječnja 1943. nalazio se na neplaćenom dopustu koji mu je dao vrhovni zapovjednik, a u siječnju 1945. ponovno je dobio neplaćeni dopust. Nakon rata nastanio se u Londonu, gdje je i umro 1954. godine.

Kapetan bojnog broda Artur Reyman

Artur Lotar Reyman³² rodio se 1900. godine u Seretu u Bukovini. Godine 1918. završio je Vojnu pomorsku akademiju u Rijeci. Dana 10. studenog iste godine, nakon dolaska u Varšavu, prijavio se u Poljsku vojsku. U činu mornaričkog kadeta poslan je u Modlin te je od travnja 1919. godine služio u Mornaričkom bataljunu u činu mornaričkog poručnika kao zapovjednik voda. U siječnju 1920. godine sudjelovao je u zauzimanju Toruńa, Chełmna i Pucka. Do ožujka iste godine bio je zapovjednik pogranične ispostave u Kolibkama. U travnju je upućen u Pinjsku flotilu, gdje je zapovijedao motornim brodom “MB-VI”. Od 15. svibnja sudjelovao je u borbama na gor-

³² Isto, str. 421-422.

njem Dnjepru u sklopu Łojowskog borbenog odreda. U lipnju iste godine, nakon potapanja jedinica, povukao se zajedno s jedinicom iz Rzeszyce u Mozyrz, a potom zajedno s flotilom evakuirao u Pińsk. U kolovozu je sudjelovao u borbama Vislanske flotile na Visli kao ađutant zapovjednika flotile. Godine 1922. verificiran je u čin mornaričkog poručnika računajući od 1. lipnja 1919. godine. U razdoblju od 1923. do 1924. godine pohađao je Časničku školu topografije u Varšavi te praksu na hidrografskom brodu "Pomorzanin". Godine 1924. služio je u garnizonskoj četi Zapovjedništva Vojne luke u Gdysni. Od studenog 1924. do ožujka 1927. bio je načelnik Hidrografskog depoa u Pucku i načelnik Hidrografsko-mjerničkog odjela. Izrađivao je prvu pomorsku kartu Poljske. Godine 1925. unaprijeđen je u čin mornaričkog kapetana. Od travnja 1927. do srpnja 1928. vršio je dužnost načelnika Hidrografske službe. Pod njegovim su rukovodstvom nastale upute za plovidbu uz poljsku obalu, provedeno je mnogo radova na mjerenju u vodama Gdanjskog zaljeva te izrađene pomorske karte. U razdoblju 1931-1932. bio je zapovjednik broda "Pomorzanin". Od 1933. godine do rujna 1939. bio je načelnik Hidrografskog biroa Ratne mornarice, načelnik Hidrografske službe, a jedno vrijeme (do prosinca 1934. godine) ujedno i predstojnik Općeg odjela Vodstva Ratne mornarice. U istom razdoblju bio je službeni predstavnik Poljske u Hidrografskom birou u Monaku. Godine 1935. unaprijeđen je u čin kapetana fregate. U rujnu 1939. godine evakuirao se zajedno s Vodstvom Ratne mornarice u Voliniju, boravio je u Deražnom, odakle je dospio u Lavov, a potom je deportiran u unutrašnjost Sovjetskog Saveza. Do 1941. godine nalazio se u sovjetskom ratnom zarobljeništvu. Zahvaljujući tome što je prikrivao vojni čin, izbjegao je logor Kozielsk. Od rujna 1941. do kolovoza 1942. služio je u Poljskoj vojsci u SSSR (Andersovoj armiji). Bio je zapovjednik evakuacije Zbornog punkta u Sovjetskom Savezu, a u Iran je otputovao u posljednjem transportu. U svibnju 1943. doputovao je u Englesku i od lipnja radio kao referent za planiranje br. 1. Vodstva ratne mornarice. Godine 1944. unaprijeđen je u čin

kapetana bojnog broda. Od rujna 1945. bio je načelnik Odjela za opće planiranje i demobilizaciju u Vodstvu Ratne mornarice. Nakon rata živio je u Engleskoj. Umro je 1983. godine i sahranjen je na groblju North Sheen.

ZA KRAJ

Gornji materijal nesumnjivo otkriva dosad nepoznata područja koja se odnose kako na povijest poljske Ratne mornarice, tako i na časnike koji su u njoj služili, a koji su istovremeno bili apsolventi mornaričkog učilišta Austro-Ugarske Monarhije, ili su u dijelu svoga života sudjelovali u povijesti carsko-kraljevske države i njezinih pomorskih snaga.

Valja naglasiti da su u ovome radu, u povijesnom i suvremenom kontekstu, u izdvojenom dijelu prikazani životopisi svih devetorice poljskih časnika mornaričkog zbora, apsolvenata Vojne pomorske akademije u Rijeci, koji su najprije služili u austro-ugarskoj mornarici, a onda u poljskoj Ratnoj mornarici u međuratnom razdoblju i u godinama Drugoga svjetskog rata. Dana je i kratka povijesna skica njihovog učilišta u kontekstu povijesti austro-ugarske ratne mornarice. Osim toga, u tekstu se govori i o onima istaknutim Poljacima, apsolventima Vojne pomorske akademije, koji nisu služili u Poljskoj, te o istaknutim austro-ugarskim časnicima koji su kasnije služili u poljskoj Ratnoj mornarici, ali i o istaknutim časnicima drugih nacionalnosti apsolventima Vojne pomorske akademije u Rijeci, posebno o Hrvatima. Cilj nam je bio upozoriti na nepoznate podatke iz povijesti poljske Ratne mornarice, na osobe koje su se istaknule kako u inozemstvu, tako i u službi za Poljsku Republiku.

Ova tema ne spada ni u jednostavne, ni u općepoznate. Podaci koji se nalaze u izvornim materijalima ponekad su u međusobnoj kontradikciji. Slično je i u slučaju literature, koja ponekad sadrži pogrešne podatke i zaključke, a uz to je i malobrojna. Stoga, ovaj rad – usprkos našim nastojanjima – vjerojatno nije lišen pogrešaka. Zasigurno njime nije iscrpljena sama tema. Ipak, preostaje se nadati da može postati temelj za nastavak povijesnih istraživanja ove problematike.

BIBLIOGRAFIJA

Archiwum Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni, Dokumenty Elżbiety Chełkowskiej, sygn. 184K; Kopia akt personalnych Bogumiła Nowotnego; Kopie zeszytów ewidencyjnych ze zbiorów Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum imienia generała Sikorskiego w Londynie: Karola Trzasko – Durskiego, Włodzimierza Kodrębskiego, Henryka Eibela, Tadeusza Podjazd – Morgensterna, Czesława Petelena, Hugona Pistela i Ludwika Ziembickiego; Kopie kart ewidencyjnych ze zbiorów Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie: Franciszka Dyrny, Włodzimierza Poraj-Kodrębskiego, Eugeniusza Ciastonia i Jerzego Zwierkowskiego.

Lista starszeństwa oficerów Mar. Woj., oficerów rezerwy Mar. Woj. powołanych do służby czynnej oraz oficerów zawodowych innych korpusów osobowych armii przydzielonych do Mar. Woj. Sporządzono dnia 15 sierpnia 1930 r., Warszawa 1930.

Lista starszeństwa oficerów zawodowych Marynarki Wojennej, oficerów rezerwy Marynarki Wojennej powołanych do służby czynnej, oraz oficerów zawodowych korpusów osobowych wojska, przydzielonych do Marynarki Wojennej. Sporządzona na dzień 15 maja 1932 roku, Warszawa 1932.

Chorwacja, Warszawa 2003.

Csonkaréti Károly, *Marynarka Wojenna Austro-Węgier w I wojnie światowej 1914-1918*, Kraków 2004.

Kadry morskie Rzeczypospolitej, t. II: Polska Marynarka Wojenna, cz. I: Korpus oficerów 1918-1947, pod redakcją Jana Kazimierza Sawickiego, Gdynia 1996, str. 301-598.

Nowotny Bogumił, *Wspomnienia*, Gdańsk 2006.

Pater Walter, *Admirałowie 1918-2005. Słownik biograficzny*, Gdynia 2006.

Petelenz Czesław, Organizacja marynarki austro-węgierskiej, *Prze-
gląd Morski*, 1931, nr 34, str. 2098-2099.

Rydel Jan, *W służbie cesarza i króla. Generałowie i admirałowie
narodowości polskiej w siłach zbrojnych Austro-Węgier w latach
1868-1918*, Kraków 2001.

Semer Franciszek, *Kapitan żeglugi wielkiej Antoni Halka-Ledó-
chowski "Dziadek"*, Gdańsk 2005.

www.kuk-kriegsmarine.at

Prilog 1. AUSTRO-UGARSKI ČASNICI U POLJSKOJ RATNOJ MORNARICI U RAZDOBLJU 1918-1947³³

U MORNARIČKOM ZBORU

Časnici austro-ugarske ratne mornarice

Profesionalni časnici

Viceadmiral Napoleon Louis-Wawel
Kontraadmiral Jerzy Zwierkowski
Komodor Franciszek Dyrna
Komodor Otton Metzger
Komodor Bogumił Nowotny
Komodor Czesław Petelenz
Komodor Stanisław Witkowski
Kapetan bojnog broda Fryderyk Dyrna
Kapetan bojnog broda Albert Roiński
Kapetan fregate Karol Korytowski
Kapetan korvete Karol Trzasko-Durski
Kapetan korvete Henryk Eibel
Kapetan korvete Tadeusz Podjazd-Morgenstern
Kapetan korvete Ryszard Reyman
Kapetan korvete Stefan Schmidt
Kapetan korvete Aleksander Seyk
Poručnik bojnog broda Ludwik Ziembicki
Poručnik fregate Włodzimierz Kodrębski
Poručnik fregate Artur Reyman

Časnici u pričuvi

Kapetan bojnog broda u pričuvi Hugon Pistel
Kapetan korvete u pričuvi Antoni Ledóchowski

³³ A. Jankowski, J. K. Sawicki, n. dj., str. 135, 160, 168; J. i M. Czerwińscy, n. dj., str. 301-598.

U MORNARIČKOM ZBORU TEHNIČKIH ČASNIKA

Časnici austro-ugarske ratne mornarice

Profesionalni časnici

Komodor Bernard Müller

Kapetan bojnog broda Stanislaw Wagner

Kapetan korvete Karol Firich

Kapetan korvete Jan Zdeb

Kapetan korvete Franciszek Bomba

Kapetan korvete Walerian Hawro

Kapetan korvete Rettinger Emil

Poručnik bojnog broda Ferdynand Herman

Poručnik bojnog broda Mieczysław Iwański

Poručnik bojnog broda Kazimierz Stupnicki

Poručnik bojnog broda Świtalski Kazimierz

Poručnik fregate Finger Edwin

Časnici u pričuvi

Kapetan fregate u pričuvi Antoni Firich

Kapetan korvete u pričuvi Jan Jeziorski

Poručnik bojnog broda u pričuvi Kazimierz Kobak

Poručnik bojnog broda u pričuvi Marian Pappius

Poručnik fregate u pričuvi Stanisław Maryański

U RIJEČNO-OBALNOM ZBORU

Časnici austro-ugarske ratne mornarice

Profesionalni časnici

Poručnik bojnog broda Edward Seltenreich

Poručnik bojnog broda Edward Siekierski

Časnici u pričuvi

Poručnik bojnog broda u pričuvi Leopold Mistat

Časnici austro-ugarskih kopnenih snaga

Profesionalni časnici

Kapetan korvete Bartłomiej Kuszyb

Kapetan korvete Anatol Lewicki

Poručnik bojnog-broda Alfred Jougan

Poručnik bojnog broda Zygmunt Schab

Poručnik bojnog broda Tadeusz Stoklasa

Poručnik bojnog broda Wincenty Tarkowski

Poručnik fregate Karol Kopiec

U ZBORU ČASNIČKIH SLUŽBI

Pukovnik Eugeniusz Ciastoń

Major Leonard Moszczeński

Kapetan Jan Roiński

Kapetan Kazimierz Zachar

Poručnik Edward Eibel

Poručnik Aleksander Trzyna

**U ZBORU ČASNIKA POLJSKE VOJSKE
KOJI SLUŽE U RATNOJ MORNARICI**

Potpukovnik Marian Gąsiorowski

Major Rudolf Fryszowski

Prilog 2

APSOLVENTI AUSTRO-UGARSKIH MORNARIČKIH UČILIŠTA KOJI SU SLUŽILI U POLJSKOJ RATNOJ MORNARICI³⁴

Vojna pomorska akademija u Rijeci

Viceadmiral Napoleon Louis-Wawel
Komodor Bogumił Nowotny
Komodor Franciszek Dyrna
Kapetan bojnog broda Fryderyk Dyrna
Kapetan bojnog broda Hugon Pistel
Kapetan korvete Karol Trzasko-Durski
Poručnik bojnog broda Ludwik Ziembicki
Poručnik fregate Włodzimierz Kodrębski
Poručnik fregate Artur Reyman

³⁴ Sadržaj Priloga određen je na temelju sljedećih izvornih materijala i literature: *Lista starszeństwa oficerów Mar. Woj., oficerów rezerwy Mar. Woj. powołanych do służby czynnej oraz oficerów zawodowych innych korpusów osobowych armii przydzielonych do Mar. Woj. Sporządzono dnia 15 sierpnia 1930 r.*, Warszawa 1930; *Lista starszeństwa oficerów zawodowych Marynarki Wojennej, oficerów rezerwy Marynarki Wojennej powołanych do służby czynnej, oraz oficerów zawodowych korpusów osobowych wojska, przydzielonych do Marynarki Wojennej. Sporządzona na dzień 15 maja 1932 roku*, Warszawa 1932; Archiwum Muzeum Marynarki Wojennej u Gdyni; Zeszyty ewidencyjne iz zbirke Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum imienia generała Sikorskiego u Londonu: Karol Trzasko-Durski, Włodzimierz Kodrębski, Henryk Eibel, Tadeusz Podjazd-Morgenstern, Czesław Petelenz, Hugon Pistel i Ludwik Ziembicki; Karty ewidencyjne iz zbirki Centralnego Archiwum Wojskowego u Rembertowu: Franciszek Dyrna, Włodzimierz Kodrębski, Eugeniusz Ciastoń i Jerzy Zwierkowski; J. i M. Czerwińscy, n. dj.; J. Rydel, n. dj.; B. Nowotny, n. dj.; F. Semer, n. dj. te Internet www.kuk-kriegsmarine.at/akademiejahrgange.htm.

Škola za pomorske aspirante u Puli

Kontraadmiral Jerzy Zwierkowski

Komodor Otton Metzger

Komodor Czesław Petelenz

Komodor Stanisław Witkowski

Kapetan bojnog broda Albert Roiński

Kapetan fregate Karol Korytowski

Kapetan korvete Henryk Eibel

Kapetan korvete Tadeusz Podjazd-Morgenstern

Kapetan korvete Antoni Ledóchowski

Kapetan korvete Stefan Schmidt

Učilište nije određeno

Kapetan korvete Aleksander Seyk

POPIS ILUSTRACIJA

Vojna pomorska akademija

Zgrada Vojne pomorske akademije u Rijeci

Vojna pomorska akademija – stanje 1860. godine

Vojna pomorska akademija, pogled od strane mora – stanje
1890. godine

Vojna pomorska akademija – stanje 1899. godine

Zgrada Vojne pomorske akademije, danas gradska bolnica

Spavaonice učenika Vojne pomorske akademije

Blagovaonica učenika Vojne pomorske akademije

Pristanište za brodove Vojne pomorske akademije

Brodovi Vojne pomorske akademije

Prostor za vježbe Vojne pomorske akademije

Fotografija učenika Vojne pomorske akademije (godište 1909),
među njima Poljak Hugon Metzger

Viceadmiral Wilhelm von Tegetthoff

Admiral Maximilian Njegovan

Admiral Miklós Horthy

Admiral Janko Vuković-Podkapelski

Hrvatska

Grb i zastava Hrvatske

Grb Rijeke

Karta Jadranskog mora

Poljski časnici iz austro-ugarske ratne mornarice

Kontraadmiral Jerzy Zwierkowski

Kontraadmiral Karol Korytowski

S lijeva: kontraadmiral Tadeusz Morgenstern, viceadmiral Jerzy
Świrski i komondor Tadeusz Stoklasa

Komodor Bogumił Nowotny

Komodor Tadeusz Stoklasa
Kapetan bojnog broda Włodzimierz Kodrębski
Kapetan bojnog broda Karol Trzasko-Durski
Kapetan bojnog broda Karol Kopiec
Kapetan duge plovidbe Antoni Ledóchowski

Austro-ugarska ratna mornarica

Car Josip II.

Car Franjo Josip I.

Ratna zastava Austro-Ugarske

Svečana zastava austro-ugarske ratne mornarice

Zagrada Mornaričkog odjela u Beču

Plan Trsta

Plan Rijeke

Brodogradilište u Puli 1890. godine

Austro-ugarski brodovi

Austro-ugarska oklopnjača u Puli

Oklopnjača “Viribus Unitis”

Oklopnjača “Radetzky”

Oklopnjača “Erzherzog Ferdinand Max”

Oklopnjača “Erzhrzog Friedrich”

Oklopnjača “Szent István”

Oklopnjača obalne obrane “Wien”

Krstarica “Saida”

Krstarica “Szigetvar”

Krstarica “Zenta”

Razarač “Tatra”

Razarač “Kaiman”

Podmornica “U 5”

Podmornica “U 23”

Izvor ilustracija:

Fotografska zbirka Muzeja Ratne mornarice u Gdyni

Károly Csonkaréti, *Marynarka Wojenna Austro-Węgier w I wojnie światowej 1914-1918*,
Kraków 2004.

Internet

Tradicije Ratne mornarice Poljske Republike

Od samih je početaka poljske državnosti povijest poljskog naroda povezana s morem. Poljske pomorske tradicije sežu u 10. stoljeće kada se Poljska širokim pojasom obale naslanjala na Baltičko more. Iako je u ranom novom vijeku poljski pristup moru bio sveden na relativno uzak pojas oko Gdańska, i onda su poljski vladari poklanjali pozornost pomorskim pitanjima. Jedan od prvih vladara koji je uvidio važnost ratne mornarice bio je kralj Sigismund August. On je 1568. godine osnovao Pomorsku komisiju – u poljskoj povijesti prvo tijelo vlasti na moru.

Snažna ratna mornarica bila je također ambicija Sigismunda III. Vaze. Nekoliko godina nakon njegove smrti poljski Sejm izglasao je prva sredstva namijenjena uzdržavanju ratne flote (1637). Bio je to prvi čin izglasavanja sredstava za potrebe ratnih mornaričkih snaga u poljskoj povijesti. Sigismundov nasljednik Vladislav IV. dao je u Władysławowu i Kazimierzowu na Helskom poluotoku izgraditi utvrđene ratne luke koje su u to vrijeme činile važan sustav obalne obrane i kontrole plovidbe. Kasnije podjele Poljske dovele su do odsijecanja Poljske od Baltičkog mora i uzrokovale su potpuno nazadak svih pojava pomorskih aktivnosti.

Nakon vraćanja nezavisnosti Poljske Republike, 28. studenog 1918. godine, načelnik države Józef Piłsudski osnovao je Ratnu mornaricu na čelu s rukovodećim tijelom – Mornaričkom sekcijom. Za načelnika Sekcije imenovan je mornarički pukovnik Bogumił Nowotny.

Dana 2. svibnja 1919. godine formirano je drugo rukovodeće tijelo Ratne mornarice Poljske Republike – Odjel za mornaričke poslove. Na njegovo je čelo postavljen Kazimierz Porębski, jedan od najistaknutijih časnika Ratne mornarice, koji je imao velik utjecaj na oblik pomorske politike u prvim godinama preporođene Poljske.

Hitan je problem postalo dobivanje dijela flote država djelatija Poljske. Nastojanja u tom pravcu ipak nisu donijela očekivane rezultate, a Vijeće ambasadora dodijelilo je Poljskoj samo šest njemačkih torpiljarki. Budući da Poljska nije imala mogućnost gradnje vlastitih brodova, flota se razvijala putem nabave brodova, među ostalima u Francuskoj i Velikoj Britaniji.

Poljsko-boljševički rat 1920. godine usporio je daljnji razvoj Ratne mornarice. Njezine su jedinice aktivno sudjelovale u borbama, osobito u vrijeme kulminacije tog rata.

Godine 1922. uvedena je mirnodopska organizacija Ratne mornarice. Središnje je tijelo postalo Vodstvo Ratne mornarice, čiji je šef postao viceadmiral Kazimierz Porębski. Njega je 1925. na položaju zamijenio kontraadmiral Jerzy Świrski.

Paralelno s razvitkom flote Vodstvo Ratne mornarice nastojalo je izgraditi obalnu infrastrukturu. U okviru upravo građene trgovačke luke u Gdyni nastala je i vojna luka, koja je postala glavna baza flote.

Zbog sve veće opasnosti od strane Hitlerove Njemačke poduzimana su mnoga nastojanja usmjerena na jačanje obrane poljske obale. Ipak, s obzirom na golemu nadmoć agresora, poljska Ratna mornarica mogla je samo provoditi obrambene akcije i to ograničenih razmjera. Prije izbijanja rata uspjelo je samo, u okviru akcije kodnog imena "Peking", izvesti u britanske baze tri najnovija razarača ORP "Błyskawica", "Burza" i "Grom", koji su na taj način spašeni pred sigurnim uništenjem. Ta tri broda postala su zametak Poljske ratne mornarice organizirane uz saveznike.

Ujutro 1. rujna 1939. godine granate s njemačke oklopnjače "Schleswig-Holstein" pale su na poljsko Vojno-tranzitno skladište Westerplatte. Sedmodnevna obrana Westerplatte ušla je u povijest kao jedno od najveličanstvenijih oružanih djela poljskih vojnika u Drugome svjetskom ratu. Također, usprkos skromnim snagama i velikoj neprijateljskoj nadmoći, do 2. listopada 1939. godine junački i požrtvovno se branila posada utvrda na Helskom poluotoku.

Od početka Drugog svjetskog rata poljski mornari aktivno su sudjelovali u vojnim akcijama zajedno sa saveznicima. Bili su jedini rod vojske koji se neprekidno borio od prvog do posljednjeg dana

rata. Osim spomenutih triju razarača, u Veliku Britaniju uspjele su se probiti dvije podmornice: ORP "Wilk" i ORP "Orzeł" (bespravno interniran u Talinu, a njegov je glasoviti bijeg proslavio Poljsku ratnu mornaricu). Tri preostale podmornice internirane su u Švedskoj.

Godine 1939. rekonstruirano je u Parizu, a kasnije u Londonu Vodstvo Ratne mornarice. Sukladno poljsko-britanskim sporazumima od 16. studenog 1939. godine Poljska ratna mornarica dobila je u zakup od britanske mornarice sljedeće brodovlje: dvije lake krstarice "Dragon" i "Conrad", šest razarača – "Piorun", "Garland", "Orkan", "Krakowiak", "Kujawiak" i "Ślązak", tri podmornice – "Jastrzab", "Dzik" i "Sokoł" te nekoliko manjih brodova, a privremeno i francuske i belgijske brodove.

Poljski brodovi sudjelovali su u gotovo svim važnijim savezničkim operacijama u Drugom svjetskom ratu. Primjerice, već 1940. godine tijekom njemačkog napada na Norvešku ORP "Orzeł" potopio je njemački transportni brod "Rio de Janeiro", a razarači "Błyskawica", "Grom" i "Burza" artiljerijskom paljbom podupirali su savezničke jedinice koje su se borile kod Narvika. Poljski brodovi sudjelovali su i u osiguravanju britanskog ekspedicijskog korpusa u Sjevernoj Francuskoj.

Veliku slavu bijelo-crvenoj zastavi donijelo je sudjelovanje razarača OPR "Piorun" u glasovitoj operaciji potapanja najveće njemačke oklopnjače "Bismarck" 1941. godine. Također, u bitki za Atlantik poljski ratni brodovi istaknuli su se u teškoj službi u konvojima. Posebnim se junaštvom istaknuo ORP "Garland", koji se u svibnju 1942. godine tijekom plovidbe konvoja "PQ-16", s ratnom opremom za Murmansk i Arhangelsk, više puta odupirao napadima njemačkih zrakoplova i podmornica te imao teške gubitke među posadom.

U borbama na Sredozemnom moru posebno su opasne za njemačku i talijansku flotu bile dvije podmornice – "Dzik" i "Sokoł". One su potopile više desetaka neprijateljskih jedinica, zbog čega su nazivane "opakim blizancima".

Poljski brodovi sudjelovali su i u cijelom nizu drugih operacija, među ostalima i u desantima kod Dieppe, u Sjevernoj Africi, na Siciliji i u južnoj Italiji. Među posljednjima je bila invazija u Normandiji

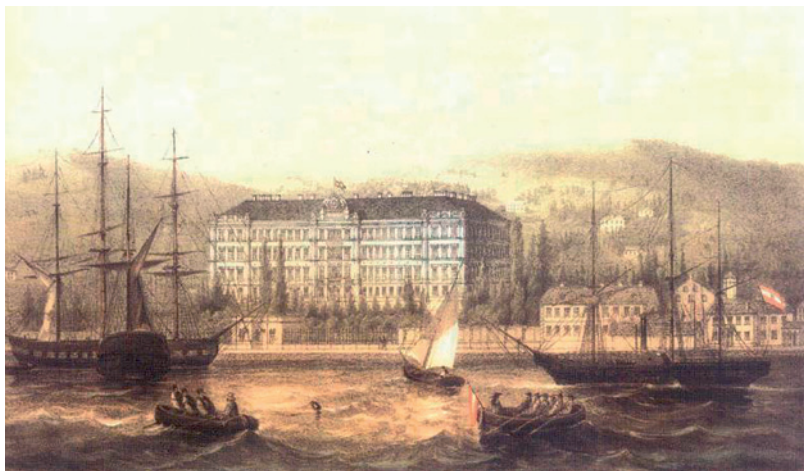
u lipnju 1944. godine, gdje su poljske jedinice pružale zaštitu i podršku savezničkim jedinicama. Djelujući iz britanskih baza, tijekom Drugoga svjetskog rata poljski su brodovi uništili 9 ratnih i 39 drugih neprijateljskih brodova te 20 zrakoplova.

U ratnu bilancu Poljske ratne mornarice ulaze, među ostalima, i gubitak krstarice “Dragon”, razarača “Grom”, “Orkan” i “Kujawiak” te podmornica “Orzeł” i “Jastrząb”. Ljudski gubici iznosili su oko 450 osoba. Poljska ratna mornarica završila je svoju djelatnost u Velikoj Britaniji 31. ožujka 1947. godine. Velika većina njezina ljudstva ostala je u emigraciji.

U međuvremenu je u zemlji započela organizacija Ratne mornarice koja je službeno osnovana 7. srpnja 1945. godine naredbom vrhovnog zapovjednika Poljske vojske, a njezino je zapovjedništvo smješteno u Gdyni. Osnovni zadatak bila je obnova porušene infrastrukture luka, razminiranje plovidbenih putova i obrana pomorske granice u dužini od 500 kilometara.

Zgrada Vojne pomorske akademije u Rijeci

Vojna pomorska akademija – stanje 1860. godine

Vojna pomorska akademija, pogled od strane mora – stanje 1890. godine

Vojna pomorska akademija – stanje 1899. godine

Zgrada Vojne pomorske akademije, danas gradska bolnica

Spavaonice učenika Vojne pomorske akademije

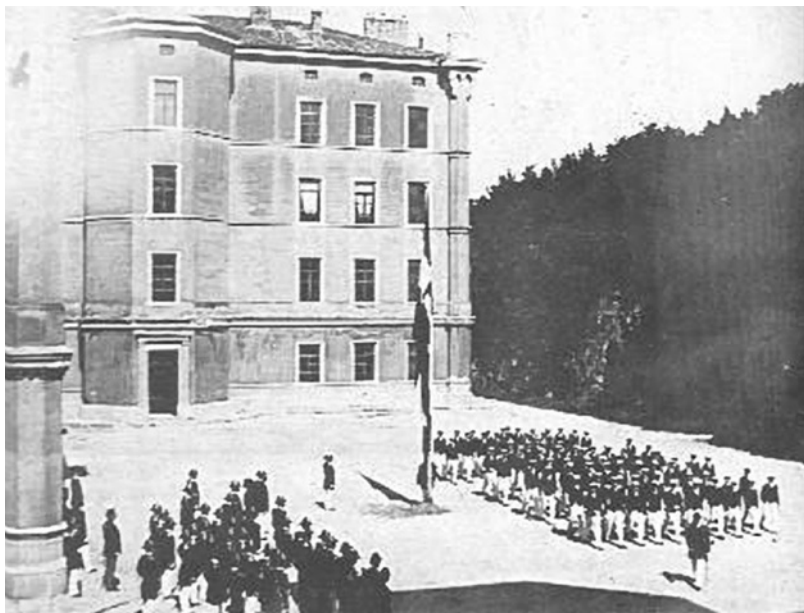
Blagovaonica učenika Vojne pomorske akademije

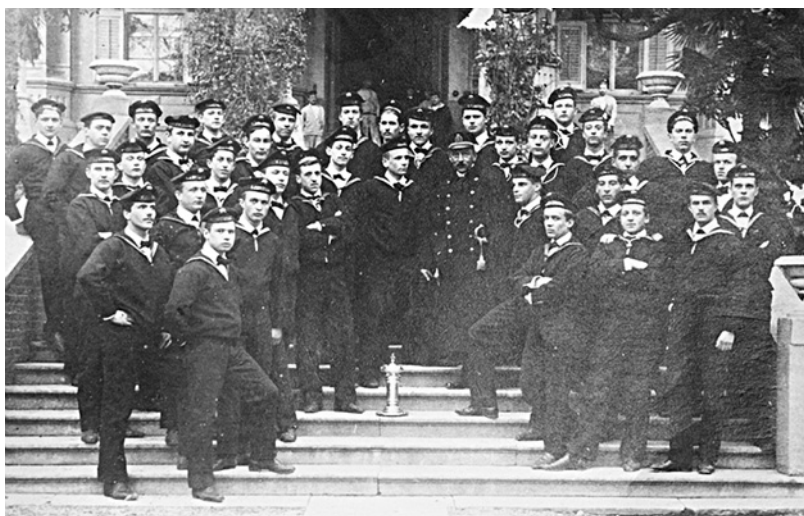
Pristanište za brodove Vojne pomorske akademije

Brodovi Vojne pomorske akademije

Prostor za vježbe Vojne pomorske akademije

Fotografija učenika Vojne pomorske akademije (godište 1909),
među njima Poljak Hugon Metzger

Viceadmiral Wilhelm von Tegetthoff

Admiral Maximilian Njegovan

Admiral Miklós Horthy

Admiral Janko Vuković-Podkapelski

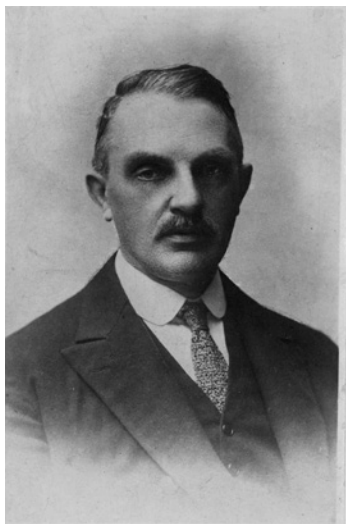
Grb i zastava Hrvatske

Grb Rijeke (prošlosti i danas)

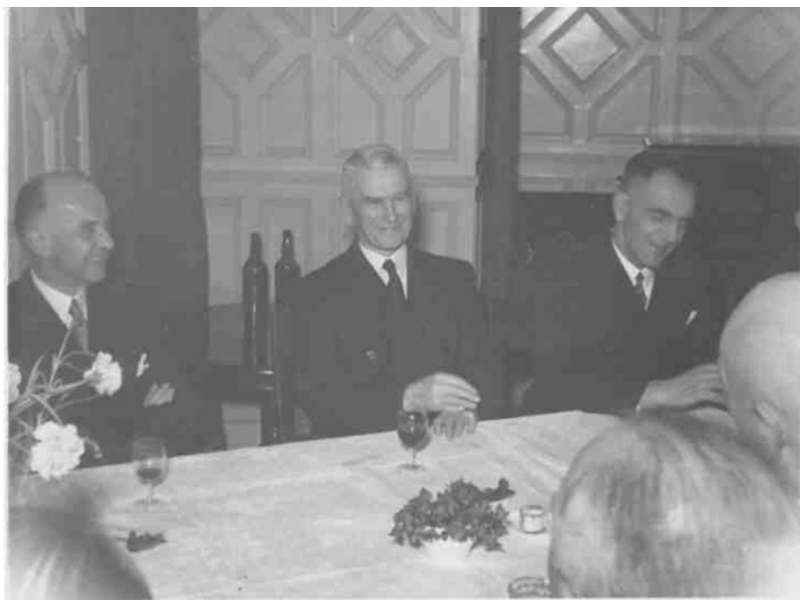
Karta Jadranskog mora

Kontraadmiral Jerzy Zwierkowski

Kontraadmiral Karol Korytowski

S lijeva: kontraadmiral Tadeusz Morgenstern, viceadmiral Jerzy Świrski
i komondor Tadeusz Stoklasa

Komodor Bogumił Nowotny

Kapetan bojnog broda Włodzimierz Kodreński

Komodor Tadeusz Stoklasa

Kapetan bojnog broda Karol Trzasko-Durski

Kapetan bojnog broda Karol Kopicz

Kapetan duge plovibde
Antoni Ledóchowski

Car Josip II.

Car Franjo Josip I.

Ratna zastava Austro-Ugarske

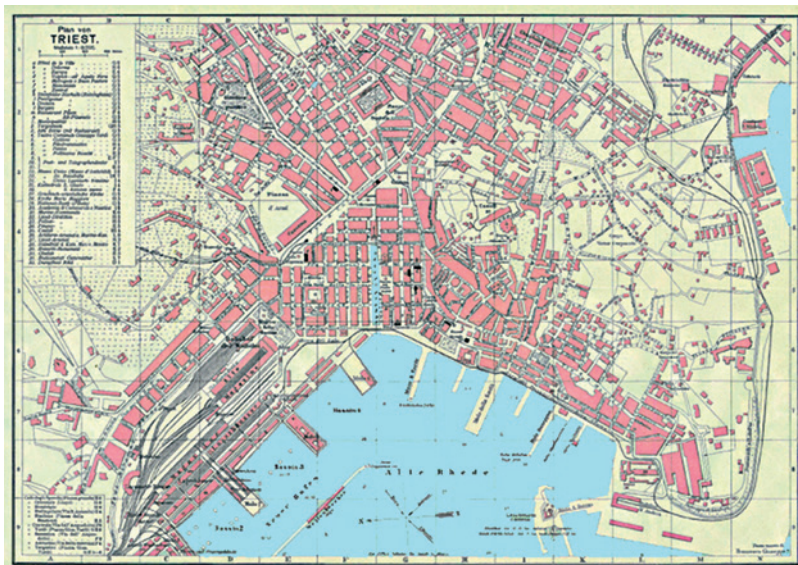

Svečana zastava austro-ugarske
ratne mornarice

Zagrada Mornaričkog odjela u Beču

Plan Trsta

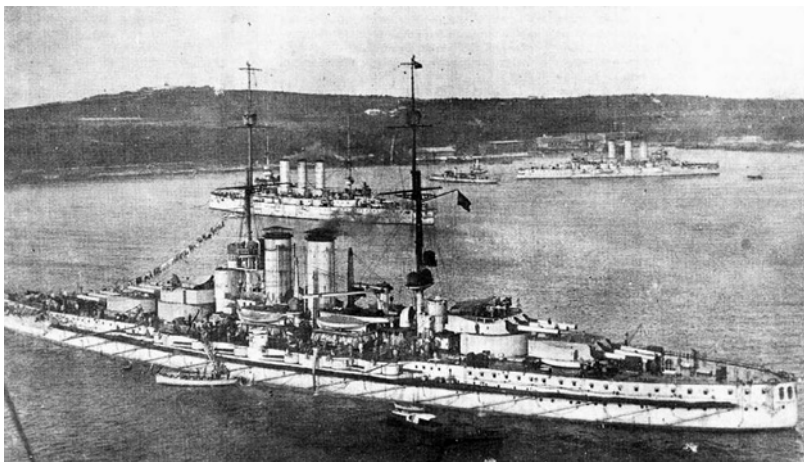

Plan Rijeka

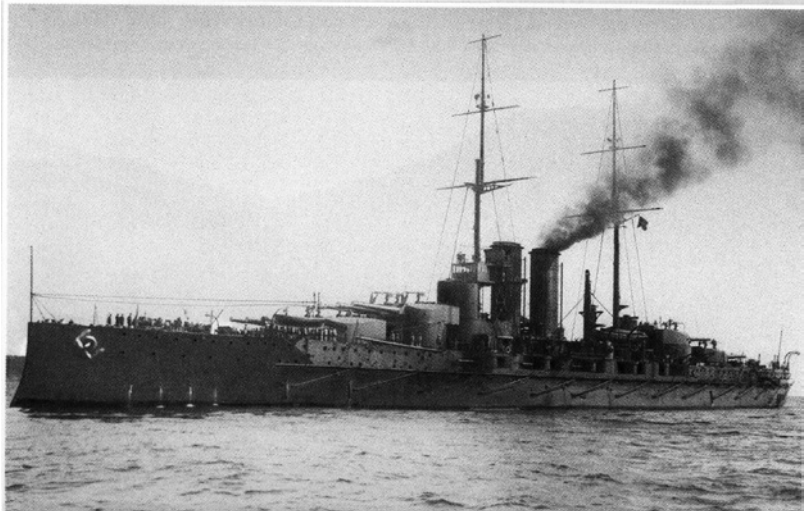

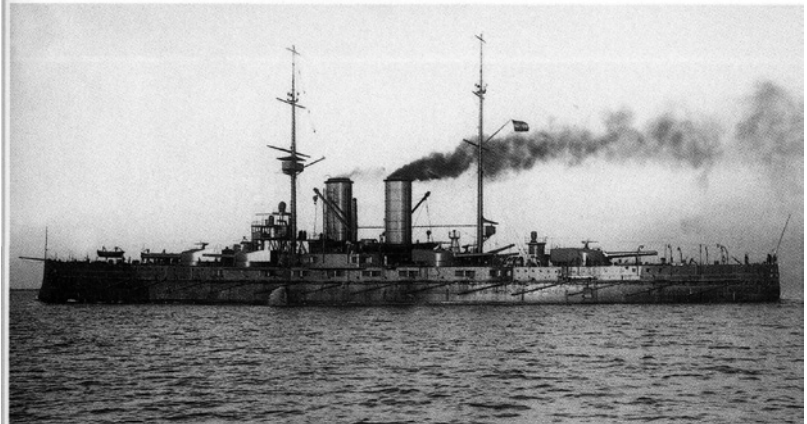
Brodogradilište u Puli 1890. godine

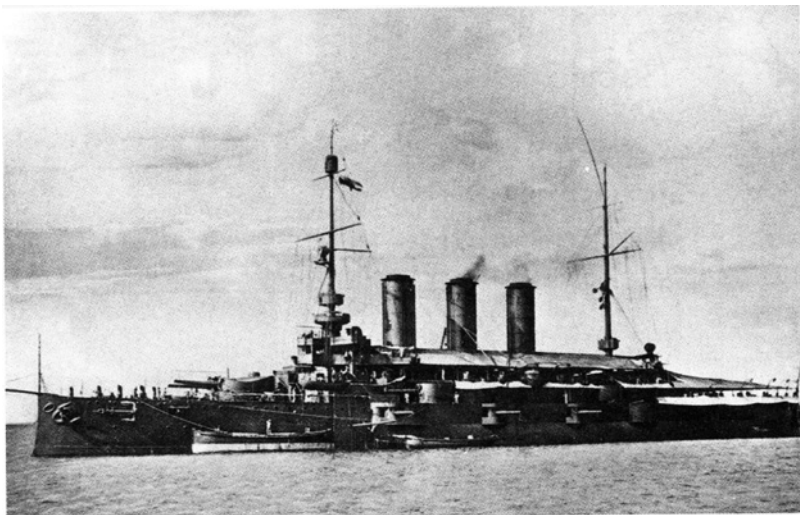
Austro-ugarska oklopnjača u Puli

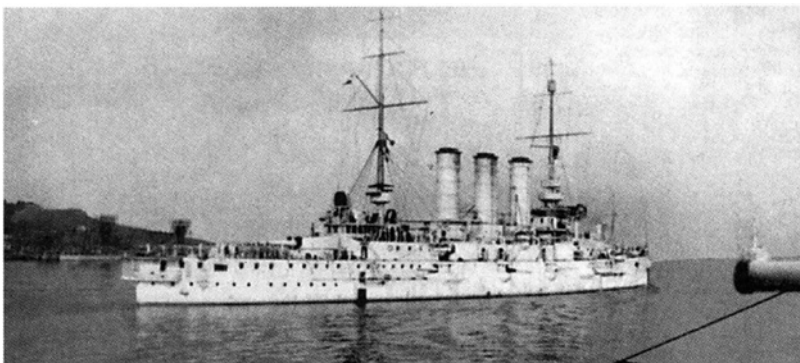
Oklopnjača "Viribus Unitis"

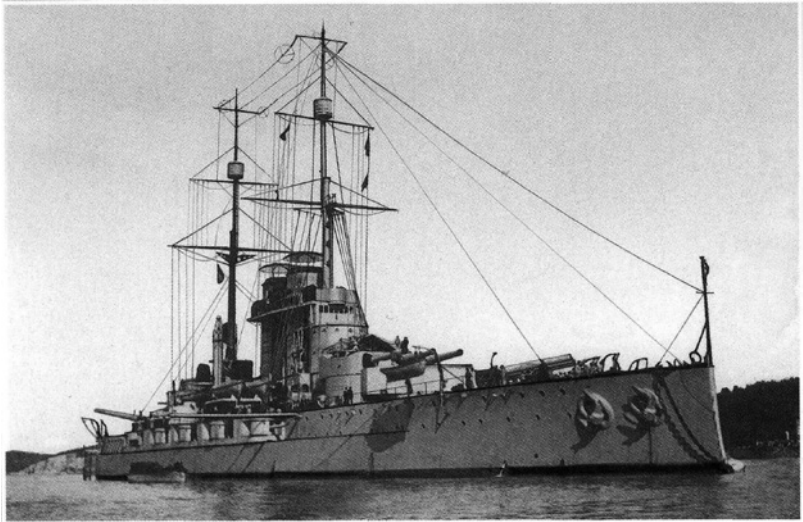
Oklopnjača "Radetzky"

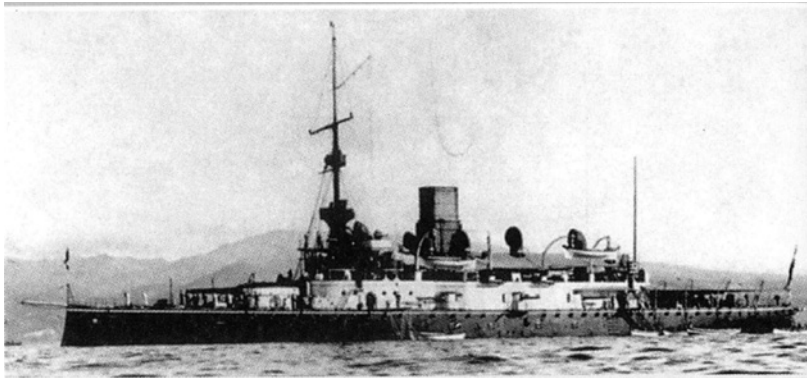
Oklopnjača "Erzherzog Ferdinand Max"

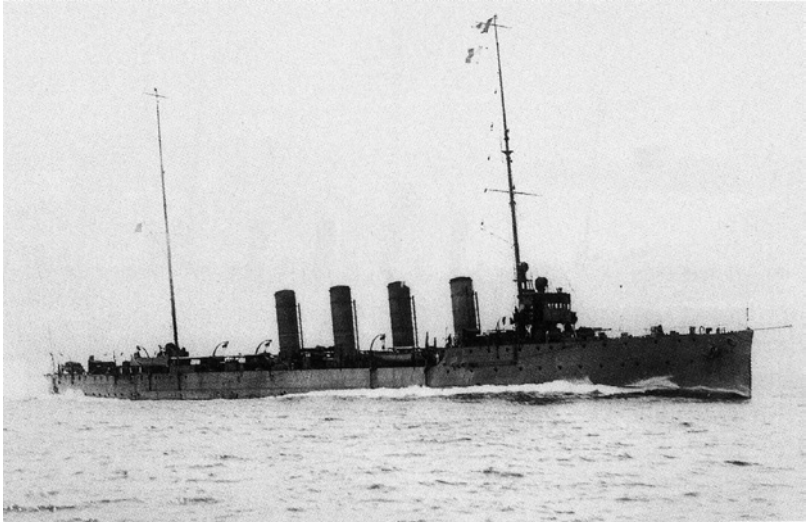
Oklopnjača "Erzhrzog Friedrich"

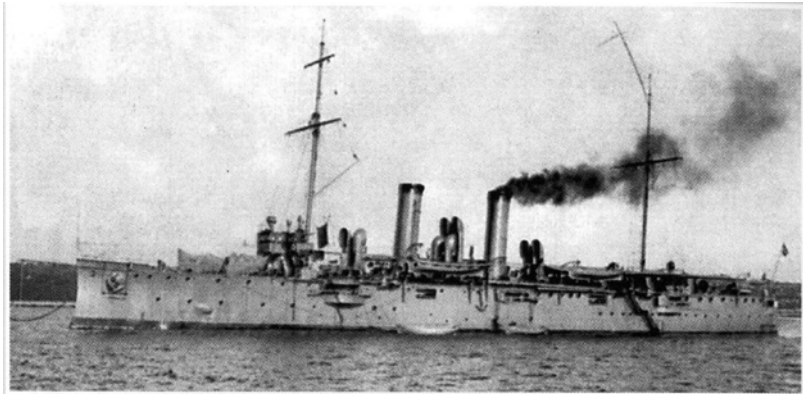
Oklopnjača "Szent István"

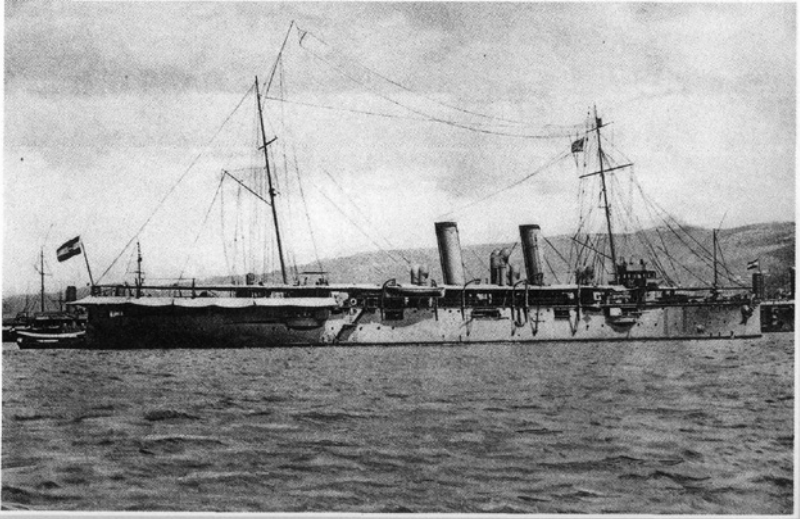
Oklopnjača obalne obrane "Wien"

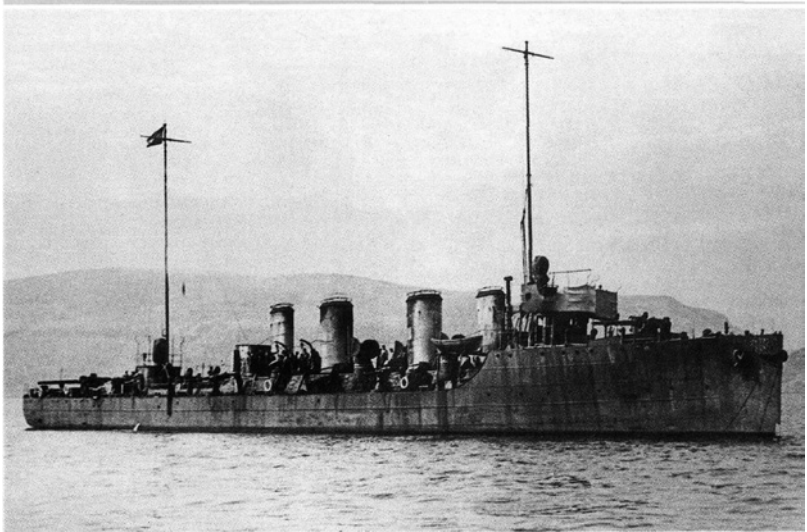
Krstarica "Saida"

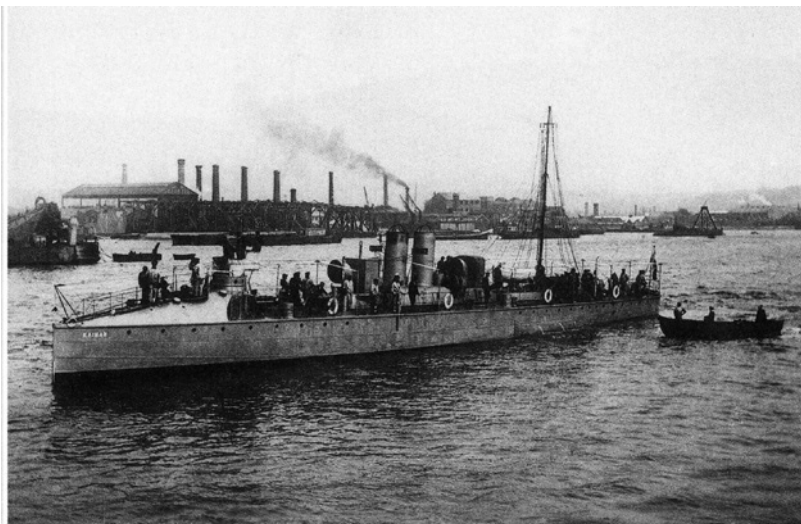
Krstarica "Szigetvar"

Krstarica "Zenta"

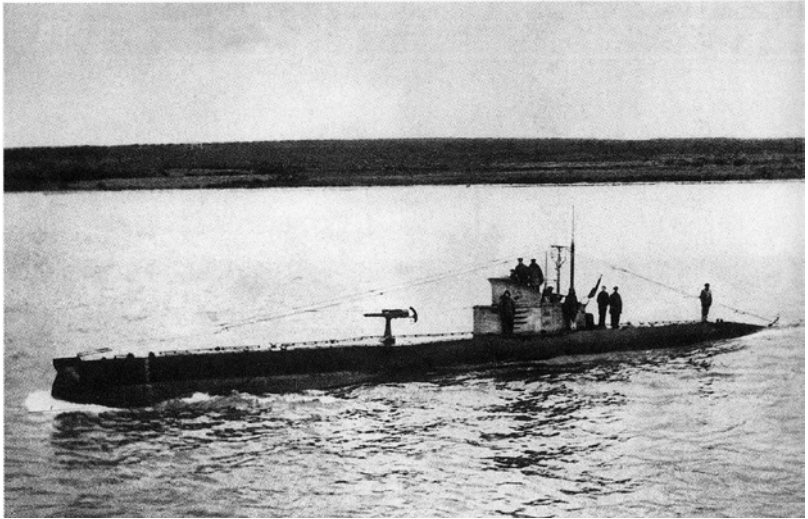
Razarač "Tatra"

Razarač "Kaiman"

Podmornica "U 5"

Podmornica "U 23"